

Родина Шухевичів на з'їзді, що відбувався 10–12 липня 2005 р. в с. Тишківці
(фото з архіву М. Мацюка)

присвячені національно-визвольній боротьбі. На батьківщині родини Шухевичів у с. Тишківцях теж створено музей, а у четверту річницю незалежності України для увіковічнення пам'яті Романа Шухевича відкрито йому пам'ятник (скульптор А. Басюк).

10–12 липня 2005 р. в Тишківцях відбулося вшанування роду Шухевичів під час Всесвітнього з'їзду його представників. На науковій конференції в доповідях учених зі Львова, Івано-Франківська та з діаспори висвітлювалася діяльність представників кількох поколінь роду. Гості відвідали місця в селі, пов'язані з родиною Шухевичів, оглянули музей, виставку, що її організували Івано-Франківський музей національно-визвольної боротьби та автор цих рядків.

2007 р. розгорнуто цілу програму відзначення 100-літнього ювілею Романа Шухевича, зокрема ряд західноукраїнських областей оголосили цей рік роком Головного командира УПА. Так Україна нарешті вшановує пам'ять славної родини Шухевичів, чия діяльність у радянський час замовчували.

Андрій СОВА

ЮНАЦЬКІ ТА МОЛОДІ РОКИ РОМАНА ШУХЕВИЧА

Зі здобуттям незалежності України з'явилася можливість об'єктивно вивчати діяльність багатьох видатних учасників українського визвольного руху ХХ ст. Серед них одне з чільних місць займає Роман Шухевич (псевда: 'Шух', 'Дзвін', 'Щука', 'Степан', 'Туча', 'Чернець', 'Ратник', 'Роман Лозовський', 'Тур', 'Тарас Чупринка' та ін.) — видатний військовий і політичний діяч. Він відомий насамперед як Головний командир Української Повстанської Армії (УПА; 1944—1950), генерал-хорунжий (з 1946), член Українського Державного Правління (1941), Голова Бюро Проводу Організації Українських Націоналістів (ОУН; 1943—1950), Голова Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради (УГВР; 1944—1950), генеральний секретар військових справ (1944—1950). Р. Шухевич був відзначений найвищими нагородами УПА — Золотим хрестом бойової заслуги 1-го класу та Золотим хрестом заслуги, посмертно іменованій Гетьманським пластуном-скобом.

Цікавість до особи Р. Шухевича в Україні весь час зростає, тим більше що 100-ліття від дня його народження цього року уперше відзначено на державному рівні. На сьогодні вийшло друком чимало наукових розвідок, статей та брошур, присвячених Р. Шухевичу¹. Також опубліковано низку спогадів і документів, що стосуються

¹ Напр., лише 2007 р. видано: Дашкевич Я. Р. Шухевичі // Дашкевич Р. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури / 2-ге вид., виправл. й доповн. — Львів, 2007. — С. 735–747; Кузик С. Штаб-квартира Романа Шухевича у Княгиничах. — Коломия, 2007. — 192 с.; Матеріали Другої учнівської конференції до 100-річчя від дня народження Романа Шухевича «Роман Шухевич — національний герой України». — Княгиничі, 2007. — 38 с.; Посівнич М. Нескорений Командир. — Торонто–Львів, 2007. — 64 с.; Посівнич М. Роман Шухевич. — Київ, 2007. — 63 с.; Прус В. Роман Шухевич і Радехівщина. — Львів, 2007. — 56 с.; «Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив...» / Укл. О. Яворська, Ю. Гой. — Хмельницький, 2007. — 52 с. [про Р. Шухевича — с. 6–15]; Лицарі нескореного покоління. Життя як подвиг. — Сокаль, 2007. — 12 с.; Микольський Ю. Як упав головний командир УПА генерал-хорунжий Роман Шухевич — «Тарас Чупринка». Різні версії і найбільш ймовірна. (До 100-ліття від дня народження). — Львів, 2007. — 270 с.; Якимович Б. Роман Шухевич — стратег і тактик повстанської війни (до 100-річчя від дня народження Головного Командира УПА). — Львів, 2007. — 45 с.; Нескорений Роман Шухевич. 100 років / Упоряд. І. Войцехівська. — Чернівці, 2007. — 22 с.

його життя та діяльності². Багато уваги в них приділено його участі в УПА, ОУН та Українській Військовій Організації (УВО). Натомість деякі інші аспекти життя Р. Шухевича потребують глибшого вивчення та аналізу. Зокрема, недослідженою залишається його роль у створенні та розбудові спортивних і пластових гуртків у 20-х рр. XX ст., хоча саме завдяки Пласту Р. Шухевич зумів набути великого досвіду, який використав згодом, опинившись у лавах націоналістичного підпілля.

Після загибелі Р. Шухевича неодноразово робилося спроби порушити цю тему. У 1951 р. в Мюнхені була створена редколегія у складі Євгена Врецьони, Ярослава Гайваса, Яра Гладкого, Богдана Кордюка та Володимира Янова, які мали зібрати всі матеріали, потрібні для написання книги про Р. Шухевича. Пластове видавництво «Молоде Життя», своєю чергою, мало взятися за збір коштів на видання³. Однак з цієї ініціативи нічого не вийшло. За часів незалежної України подібні починання також не увінчалися успіхом.

Сучасні дослідження Ігоря Андрухова⁴, Бориса Савчука⁵, Ярослава Луцького⁶, Олександра Сича⁷, Богдана Трофим'яка⁸ та ін. висвітлюють насамперед історію українських молодіжних

² Напр.: Кук В. *Генерал-хорунжий Роман Шухевич. Головний Командир Української Повстанської Армії*. — Львів, 2007. — 120 с.; *Літопис Української Повстанської Армії*. — Торонто—Львів, 2007. — Т. 45: *Генерал Роман Шухевич — «Тарас Чупринка» Головний Командир УПА*. — 576 с.; Чайківський Б. *Шахівники мого життя. Спогади*. — Нью-Йорк, 2007. — 631 с.; *Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940—1950)*. — К., 2007. — Т. 1—2; *Літопис УПА. Нова серія*. — К.—Торонто, 2007. — Т. 10: *Життя і боротьба генерала «Тараса Чупринки» 1907—1950. Документи і матеріали*. — 832 с.

³ *Наш обов'язок супроти Шуха // Пластовий Шлях*. — Мюнхен, 1951. — Ч. 5. — С. 46—47.

⁴ Андрухів І. *Західноукраїнські молодіжні товариства «Сокіл», «Сич», «Пласт», «Луз»*. — Івано-Франківськ, 1992. — 80 с.; Андрухів І. *Українські молодіжні товариства Галичини: (Короткий історичний нарис)*. — Івано-Франківськ, 1995. — 72 с.

⁵ Савчук Б. *Український Пласт 1911—1939*. — Івано-Франківськ, 1996. — 272 с.

⁶ Луцький Я. *З історії туристично-краєзнавчої роботи в «Пласті» (1911—1930 рр.)*. — Івано-Франківськ, 1998. — 60 с.

⁷ Сич О. *Пласт: нарис витоків, історії, сьогодення*. — Івано-Франківськ, 1999. — 76 с.

⁸ Трофим'як Б. *Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-их років XIX ст. до 1939 р.)*: Навчальний посібник. — К., 1997. — 424 с.; Трофим'як Б. *Гімнастично-спортивні організації у Національно-Визвольному русі Галичини (друга пол. XIX ст. — перша пол. XX ст.)*. — Тернопіль, 2001. — 694 с.; Трофим'як Б. *Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-их років XIX ст. до 1939 р.) // Визвольний Шлях*. — К., 1997. — Кн. 8. — С. 963—981.

товариств і організацій, а про участь у них Р. Шухевича згадують лише принагідно. Найповніше розглянути життя та діяльність самого Р. Шухевича вдалося Петру Мірчуку⁹ та учасникові українського визвольного руху Петру Дужому¹⁰. Крім цих досліджень опубліковано низку статей, у яких автори торкаються окремих фактів діяльності Р. Шухевича в пластових гуртках та куренях¹¹. Однак у більшості з них є багато неточностей та переколювань¹².

Мета цієї статті — висвітлити маловідомі сторінки діяльності Р. Шухевича в організації Пласт, простежити формування його як харизматичного лідера та провідного діяча українського визвольного руху. Хронологічно робота охоплює період 20-х — початку 30-х рр. XX ст.

Стаття написана на основі матеріалів пластових періодичних видань «Молоде Життя» та «Пластовий Шлях». Також ми почерпнули інформацію з організаційних видань товариства, спогадів сучасників Р. Шухевича: Степана Шаха, Богдана Кравціва, Лева Ярошевського, Яра Гладкого, Богдана Підгайного, Мирона Ганушевського, Антона Івахнюка, Олександра Тисовського, Северина Левицького, Петра Дужого, Степана Шухевича та Богдана Чайківського, архівних фондів Центрального державного історичного архіву (далі — ЦДІА) України у Львові (фонд 389 — «Верховна пластова команда, м. Львів»).

⁹ Мірчук П. *Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних*. — Нью-Йорк—Торонто—Лондон, 1970. — 269 с.; *Праця перекладена і доповнена: Mirchuk P. Against the invaders. Taras Chuprynka*. — *Roman Shuhevych Commander-in-Chief of the UPA*. — New York, 1997. — 162 p.

¹⁰ Дужий П. *Генерал Тарас Чупринка (Нариси про Романа Шухевича — Головного Командира УПА)*. — Львів, 1997. — 64 с.; Дужий П. *Роман Шухевич — політик, воїн, громадянин*. — Львів, 1998. — 256 с.

¹¹ Круковський О. *Архівні джерела про Степана Бандеру — пластуна // Воля і Батьківщина*. — Львів, 1999. — Ч. 1 (14/30). — С. 78—79. У статті автор для порівняння наводить невеликий фрагмент з реєстраційної картки Р. Шухевича — члена 1-го пластового полку ім. П. Сагайдачного у Львові, де окреслено риси його характеру. Зауважмо, що О. Круковський допустився неточності, датувавши характеристику 1927 р., — тоді Р. Шухевич перебував у 10-му курені УУСП «Чорноморці». Насправді наведений фрагмент стосується 1921 р. (див. опубліковані в нашій статті документи № 4 та 7).

¹² Див., напр.: Олексій Б. *Роман Шухевич — пластун із куреня «Чорноморці» // Роман Шухевич: постать на тлі доби Воюючої України / Упоряд. В. Штокало*. — Тернопіль, 2005. — С. 87—94; Стецько Н. *Гетьманський пластун-скоб Роман Шухевич // Роман Шухевич: постать на тлі доби Воюючої України*. — С. 95—102; Чорній М. *Шух // Цвіт України*. — Тернопіль, 1991. — Квітець. — Ч. 1. — С. 8; Содоль П. *Гетьманський Пластун Скоб Роман Шухевич // Цвіт України*. — Тернопіль, 1992. — Ч. 9. — С. 4.

Роман Шухевич, 1908 р.

* * *

Народився Р. Шухевич 30 червня 1907 р. у Львові¹³. На виховання майбутнього провідника великий вплив мали його батьки та родина. Рід Шухевичів належить до давніх заслужених священичих родин. Він відіграв важливу роль у національно-культурному та політичному житті Галичини впродовж XIX—XX ст. З роду Шухевичів вийшла велика когорта видатних діячів, а саме: священиків, учителів, науковців, юристів та військовиків. Багато членів родини мали музичний хист, який передався й Романові. Р. Шухевич дуже любив музику і сам грав на фортепіано. Його дружина згадувала: «Він був надзвичайно інтелігентний, культурний, строгий, але дуже добрий.

Його дуже любили всі хлопці. Він був вимогливий, але з серцем. Дуже гарно грав на фортепіано. Любив музику. Був жартівливий. Умів забавляти кожного з наших гостей-священників. Завжди знаходив тему для розмови. Був товариський, чутливий, надзвичайно сердечний. Серце в нього було дуже добре. Любив грати на фортепіано пісню «Ой ти, дівчино заручена, чом ходиш засмучена?» Це була його улюблена пісня»¹⁴.

Батьки Р. Шухевича були людьми освіченими та активними в громадському житті. Батько Романа — Йосип Шухевич (1879—1948) — був юристом високого класу. Також він співав у львівському хорі

¹³ Це підтверджується багатьма архівними матеріалами, зокрема пластовими документами, а саме реєстраційними картками Р. Шухевича як члена 1-го пластового полку ім. П. Сагайдачного та 10-го куреня УУСП «Чорноморці» у Львові. Див.: Центральний державний історичний архів (далі — ЦДА) України у Львові. — Ф. 389 («Верховна пластова команда, м. Львів»). — Оп. 1. — Спр. 315. — Арк. 103; Там само. — Спр. 858. — Арк. 31. Документи опубліковані в нашій статті під номерами 4 та 7.

¹⁴ Спогад поміщено в книжці: Кук В. Генерал-хорунжий Роман Шухевич. Головний Командир Української Повстанської Армії. — Львів, 2005. — С. 73.

«Боян», грав на фортепіано та інших музичних інструментах. Після закінчення Академічної гімназії у Львові та правничих студій у Львівському університеті Й. Шухевич став повітовим суддею в містечку Краківці (тепер Яворівського р-ну Львівської обл.)¹⁵. У 1914 р. його перевели до повітового суду в Кам'янці Струмиловій (тепер м. Кам'янка-Бузька, районний центр Львівської обл.), де й проживав з родиною під час Першої світової війни (1914—1918), в часи Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) та польсько-української війни (1918—1919). За громадську діяльність у період існування ЗУНР Й. Шухевич був заарештований польською поліцією і перебував у львівській в'язниці «Бригідки» до грудня 1919 р. Після звільнення деякий час працював суддею в Кам'янці-Струмиловій, а згодом — у м. Радехові на Львівщині, але був передчасно звільнений з роботи польською владою. Як пенсіонер Й. Шухевич переїхав разом з родиною до Львова. В 1940-х рр. більшовики довгий час не чіпали батька Романа. Його тримали під пильним наглядом, сподіваючись вийти через нього на сина. Однак очікування більшовиків не виправдалися. Батька

Батьки Романа Шухевича
Йосиф та Євгенія

¹⁵ У наукових дослідженнях досить часто вказують хибні дату та місце народження Р. Шухевича, а саме 17 липня 1907 р., м. Краковець. Напр.: Янів В. Шухевич Роман // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3908; Литвин М., Науменко К. Збройні сили України першої половини XX ст. Генерали і адмірالی. — Львів—Харків, 2007. — С. 215. Помилка, очевидно, перейшла зі спогадів сучасників Р. Шухевича (на користь цього припущення свідчать хоча б спогади відомого вчлеля Академічної гімназії у Львові Степана Шаха, який знав не тільки Р. Шухевича, а й усю його родину. Див.: Шах С. Роман Шухевич — символ незламності (спомин) // Збірник на пошану генерала Романа Шухевича / Укл. Г. Васильович. — Мюнхен, 1990. — С. 130. Цікаво, що в російських виданнях початку XXI ст. фігурує правильна дата народження Р. Шухевича. Див., напр.: Залесский К. Кто был кто во Второй мировой войне. Союзники Германии. — Москва, 2003. — С. 431—433.

Шухевича винесли з хати на ношах зовсім хворого і відправили на заслання у Кемеровську область, де він помер 1948 р.

Мати Романа — Євгенія (дівоче прізвище Стоцька; 1883—1956) — походила з родини отця Стоцького, пароха с. Оглядів (тепер Радеківського р-ну Львівської обл.). Є. Шухевич шанувала українські традиції, виховуючи дітей (а їх у сім'ї було троє: Роман, Юрко та Наталка) у релігійному дусі. Померла на засланні в Казахстані 30 червня 1956 р.

Перших сім років життя Р. Шухевич провів у Краківці. У 1914 р. сім'я переїхала до Кам'янки-Струмилової, де Роман закінчив початкову школу. Цікаво про дитячі роки Р. Шухевича написав у спогадах вихованець Пласту, український письменник та діяч націоналістичного руху Богдан Кравців: «Ті, що пам'ятають його дитячі роки, розповідають про дитину з ясно-русявим кучерявим волоссям, великими блідо-голубими допитливими очима. Мовчазний, перебував часто в товаристві старших, уважно прислуховувався розмовам і завжди тривожив усіх своїм несподіваним: чому? Любив відвідувати театральні (аматорські) вистави і зчаста втручався в діалоги на сцені. П'яти-шестирічним хлопцем годинами пересиджував на стовпі водяної запори над ставом, приглядаючись бурхливій масі води, що переливалася з шумом униз. На всі заклики знайомих вертатися додому відповідав рішучим: «Не піду!»¹⁶. З 1917 до 1925 рр. Р. Шухевич навчався у філії Академічної гімназії у Львові. На той час він мешкав у своєї бабусі Герміни Шухевич на вул. Собіщини, 7 (тепер вул. Барвінських, бічна вул. О. Довбуша)¹⁷ у «гуцульській» кімнаті свого діда — професора Володимира Шухевича.

У гімназії Роман показав себе як зразковий учень. Його товариш по шкільній лаві Лев Ярошевський писав: «Був він щуплим, сухорлявим, зовсім незамітним хлопцем [...] Але в дуже короткому часі Роман своїми здібностями, своєю вдачею та своєю поведінкою звернув на себе увагу не лише нас, учнів, але й наших професорів [...] Він усім радо помагав, а робив це в такій субтильній (делікатній). —

А. С.) формі, щоб не показувати своєї вищості над другими або щоб когось другого не принизити. Він був скромним, але принциповим, працьовитим, дуже обов'язковим і на свій вік серйозним та притім веселої, погідної і лагідної вдачі, завжди приязно успокібленим (налаштованим. — А. С.) до своїх товаришів. Був дуже здібним учнем, зокрема в математиці та українській мові [...] До професорів відносився з пошаною. Виклади усіх професорів слухав уважно, стараючись зрозуміти та запам'ятати все, про що даний професор говорив на лекції [...] До слів кожного, з ким розмовляв, прислуховувався уважно. Відповідав після зосередженої надуми коротко, чітко, прямо, але чемно, приязно. Був дуже побожним. У церкві під час Богослужби був зосереджено зайнятий відправою. Ніхто ніколи не бачив, щоби він у церкві під час Богослужіння розмовляв з товаришами чи поведився невідповідно. Роман відзначався великим тактом та високою особистою культурою. Вже в 6-й класі Роман Шухевич став духовним провідником цілої гімназії»¹⁸. Риси характеру Романа, що їх відзначив автор спогадів, залишалися в нього до кінця життя. Про це свідчать усі, кому довелося познайомитися з Р. Шухевичем у різний час та за різних обставин.

30 жовтня 1918 р. Р. Шухевич, тоді учень другого класу Академічної гімназії, приїхав на три дні до батьків у Кам'янку-Струмилову. 2 листопада повернутися до Львова він уже не зміг, оскільки після Листопадового чину розпочалася польсько-українська війна. Перестали їздити поїзди на залізничній лінії Львів—Підзамче—Сапіжанка—Кам'янка—Радеків¹⁹. Тогочасні події мали великий вплив на одинадцятирічного Романа. Серед них — і «посвячення» його старшинами Української Галицької Армії (УГА) в лицарі: «А коли ми по вечері і по вичерпуючих розмовах встали, щоб попрощатись, то Ромко Шухевич стояв уже з моїм шоломом у руках і оглядав його з цікавістю. Я, пам'ятаючи на педагогічну вказівку староримського поета Деціма Ювеналіса, що “Puero debetur reverentia” (“хлопцеві [молоді] належить від старших ніжне почуття пошани”) — підійшов з усмішкою до нього і наклав Ромкові шолом на голову, а всі приявні ствердили, що “Ромко може вже

¹⁶ Кравців Б. Роман Шухевич — пластун // Молоде Життя. — Мюнхен, 1953. — Ч. 2 (110). — С. 2—3.

¹⁷ Нові назви вулиць у статті подано за довідником Бориса Мельника: Мельник Б. Довідник перейменувань вулиць і площ Львова ХІІІ—ХХ століття. — Львів, 2001. — 128 с.

¹⁸ Ярошевський Л. Спогади про Т. Чупринку // Авангард. — Мюнхен, 1980. — Ч. 4 (153). — С. 163—164.

¹⁹ Шах С. Роман Шухевич — символ незламності (спомин). — С. 131.

бути українським стрільцем”. Одушевлений, став він переді мною “на позір” (на струнко. — А. С.) і засалютував, приклавши пальці до шолома. Тоді я додав побажання: “Ромку станьте боевим лицарем України!” Його очі заблестіли, обличчя набрало поважного настрою і він відповів коротко: “Постараюсь бути гідним, пане поручнику!” Я мовчки стиснув йому по-дружньому руку, сотн[ик] Гнатевич поклепав його рукою неначе середньовічним лицарським мечем по рамені, а старенький о. шамбелян Гн. Цегельський зачитував прицій “лицарській церемонії” слова із староукраїнського лицарського епосу з XII віку, із “Слова о полку Ігоревім” про лицарсько-хоробого князя “Яр-Тура” Всеволода»²⁰.

Ще однією з пам’ятних подій для Р. Шухевича була одержана 1919 р. від С. Шаха великодня поштівка з вітанням для «стрільця і лицаря Ромка». В ті буремні часи вона виявилась єдиним поштовим подарунком, який Р. Шухевич переховував у своєму архіві як пам’ятку з часів польової пошти УГА²¹.

Після закінчення польсько-української війни Р. Шухевич поновив своє навчання. У вересні 1919 р. він знову замешкав у бабці Герміни у Львові, перейшовши навчатися до 3-го класу. В гімназії Р. Шухевичу вдалося ближче познайомитися з пластовою організацією. Діяльність Пласту так припала до душі Романові, що він вирішив стати пластуном. 12 листопада 1920 р. після відповідної заяви його прийняли до 1-го пластового полку імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного²². Р. Шухевич став членом 2-го гуртка «Крук». У цей час він активно займався кількома видами спорту: плаванням, футболом, бігом на різні дистанції, кошиківкою (баскетболом) та відбиванкою (волейболом). 12 березня 1921 р. Р. Шухевич склав пластову присягу, а вже 9 червня отримав третє пластове відзначення²³.

Про роль Пласту в справі виховання провідників українського народу на засадах християнської моралі і патріотичного світогляду один з відомих істориків, вихованець перших пластових гуртків і учасник національно-визвольних змагань першої половини

²⁰ Шах С. Роман Шухевич — символ незламності (спомин). — С. 143–144.

²¹ Там само. — С. 147.

²² ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 315. — Арк. 103.

²³ Там само.

XX ст. Лев Шанковський говорив: «Але, коли вже хтось шукає джерел ідеології ОУН (виділено в тексті. — А. С.) не в притаманному для неї українському середовищі, не в творах Тараса Шевченка, Івана Франка чи Лесі Українки, не в організаціях українських, що випередили фашистські чи нацистські рухи XX сторіччя, як, наприклад, “Братство Тарасівців” (1891), або в ідеології “батька” українського націоналізму, Миколи Міхновського (1873—1924), то таки може здивувати факт, що, шукаючи за запозиченнями для ідеології ОУН у чужих джерелах, дехто чомусь, забуває, що майже всі лідери ОУН-УПА наших днів (Степан Охримович, Степан Ленкавський, Степан Бандера, Зенон Коссака, Володимир Янів, Богдан Кравців, Роман Шухевич, Олекса Гасин і багато інших) були **пластунами**. Вони краще знали ідеологію Баден-Пауелла й британського **скавтіngu**, ніж ідеологію фашистів і нацистів, і може в “пластових законах”, запозичених від ідеології британського **скавтіngu**, треба шукати джерела для “Декалогу”, що його уклав пластун Степан Ленкавський разом з додатком про “12 прикмет українського націоналіста”, або для “44 правил життя українського націоналіста”, що їх устійнив пластун Зенон Коссака...”²⁴.

Інший учасник націоналістичного підпілля Олександр Матла²⁵ вказує, що Р. Шухевич був унікальною особистістю і це значною мірою вплинуло на розвиток націоналістичного підпілля: «Факт, що Роман Шухевич був пластуном, добрим спортсменом, любителем музики, а рівночасно вірним членом УВО і ОУН свідчить про його всебічний талант. Тому не можна застосовувати цей приклад до всіх колишніх пластунів і спортсменів із такими висновками, як щодо Шухевича. Не кожен добрий пластун, спортсмен і музикант був рівночасно добрим членом підпільно-революційної організації, якщо він взагалі брав участь у підпільній діяльності»²⁶.

У ЦДІА України у Львові збереглась облікова картка Р. Шухевича, в якій керівництво пластового полку імені П. Конашевича-Сагайдачного дало високу оцінку його якостям, зокрема там

²⁴ Шанковський Л. Ініціативний комітет для створення Української Головної Визвольної Ради. (Документальний спогад учасника). — Нью-Йорк, 1985. — С. 35–37.

²⁵ Петро Терещук, ра, о. м., ОАМ — псевдоніми та криптоніми Олександра Матли. Див.: Матла О. Історичні нотатки. — Торонто, 1985. — С. 221–222.

²⁶ Терещук П. [Олександр Матла]. Причинки до ролі Р. Шухевича в УВО і ОУН // Визвольний шлях. — Лондон, 1970. — Жовтень. — Кн. 10 (271). — С. 1091.

записано: «[...] найліпший з гуртка. Честолюбивий. воевничий, енергичний»²⁷. Р. Шухевич виявив себе щонайкраще, невдовзі ставши провідником (керівником) гуртка. На той час він мав пластовий однострій, до якого входили такі елементи: капелюх, сорочка, пояс та палиця²⁸.

Імовірно, що саме з відновленням 1921 р. Пласту в філії Академічної гімназії і створенням там 7-го полку імені князя Льва слід пов'язувати перехід Р. Шухевича до куреня, який діяв у цьому навчальному закладі²⁹.

Навчаючись у гімназії Р. Шухевич брав активну участь у різних поїздках та мандрівках. Він був учасником пластового табору, в ході якого проведено пошуки і відновлено стрілецьких поховань на г. Маківці та встановлено над могилами смерековий хрест³⁰. Цей табір проходив 11—14 серпня 1921 р. за участі пластунів Львівського та Стрийського кошів (станіць)³¹. Один із засновників Пласту доктор Олександр Тисовський*, який виступив організатором львівської групи учасників цього табору, пізніше згадував: «Пластуни відшукали пам'ятну боюми Українських Січових Стрільців гору Маківку, позбирали розкинені кістки українських героїв, упорядкували їхні гроби і створили українському народові ціль прощі, ціль мандрівок непроглядних мас українського народу. Пластунки порядкували і прикрашали гроби наших героїв по кладовищах і всіми способами зберігали і утривали пам'ять

²⁷ ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 315. — Арк. 103.

²⁸ Там само.

²⁹ Левицький С. Український Пластовий Улад в роках 1911—1945 у спогадах автора. (Причинки до історії Пласту). — Мюнхен, 1967. — С. 50—51; Ганушевський М. Роман Шухевич у моїх споминах // Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові. — Філадельфія—Мюнхен, 1978. — Кн. 2. — С. 451.

³⁰ Ю. Кр-ий [Богдан Підгайний]. Весільний марш Гріга (Спомин про Шухевича) // Визвольний шлях. — Лондон, 1970. — Березень — Кн. 3 (264). — 1970. — С. 355; Підгайний Б. Спогад про юні літа Романа Шухевича // Літопис Української Повстанської Армії. — Т. 45. — С. 109—110.

³¹ Б. О. [Богдан Окниш]. На Маківці. Вражіння з пластової прогульки 11-14. VII. 1921 // Молоде Життя. — Львів, 1921. — Грудень. — С. 5—7.

* Тисовський Олександр — 'Дрот' (09.08.1886—29.03.1968) — український громадський діяч. Народився в с. Бикові; педагог, один із організаторів Пласту, біолог, дійсний член НТШ (від 1927). Упродовж 1911—1939 рр. вчителював в Академічній гімназії у Львові. Професор Українського таємного університету (1920—1924), Львівського університету (1939—1941) та вищих агрономічних курсів (1941—1943). Від 1944 р. перебував на еміграції у Відні. Там і помер.

тих, що протягом страдальної історії українського народу гинули за волю України»³².

Під керівництвом одного з викладачів гімназії С. Шаха Р. Шухевич з іншими учнями відвідав колишню княжу столицю м. Галич (тепер Івано-Франківської обл.). На запрошення доглядача митрополічних володінь львівського адвоката Євгена Гвоздецького, чий син Богдан (його називали «Бобко») навчався в одному класі з Романом, вони побували у селах Крилосі та Залукві³³. Крім того, Роман мандрував винниківськими і жовківськими лісами, горбами Личакова, Знесіння та Клепарова, близькими до Львова населеними пунктами, такими як Білогорща, Зимна Вода, Скнилів та ін.³⁴. Чимало часу Р. Шухевич присвятив докладному ознайомленню з архітектурними пам'ятками, вулицями та музеями Львова. Він багато читав. За твердженням С. Шаха, Р. Шухевич захоплювався історичними повістями, серед яких найбільше йому до вподоби припав твір Миколи Гоголя «Тарас Бульба»³⁵.

Великий вплив на формування свідомості й характеру майбутнього Провідника мало знайомство і спілкування з легендарним полковником київських Січових стрільців Євгеном Коновальцем, який на початку 1921 р. поселився у родини Шухевичів, винайнявши кімнату в їхньому помешканні, і залишався там до 1922 р. Роман неодноразово розмовляв із полковником, прогулювався з ним по близькому «Кайзервальді» і завжди уважно дослухався до його слів. У цей час Є. Коновалець у своїй кімнаті часто зустрічався з бойовими друзями з часів визвольних змагань: сотником Михайлом Матчаком і сотником Ярославом Чижем (обоє були вихованцями довоєнного Пласту), а також поручником УГА Степаном Федяком. Там і зародилася таємна УВО, за наказом якої восени 1921 р. той-таки С. Федяк здійснив замах у Львові на Юзефа Пілсудського — один із перших гучних протестів проти польської окупаційної влади в Галичині³⁶.

³² Тисовський О. З юних літ Українського Пластового Уладу // Пластовий Шлях. — 1954. — Ч. 7. — С. 46.

³³ Шах С. Роман Шухевич — символ незламності (спомин). — С. 159.

³⁴ Кравців Б. Людина і Вояк. В другу річницю смерті сл. п. Романа Шухевича-Чупринки // Збірник на пошану генерала Романа Шухевича. — С. 90.

³⁵ Шах С. Роман Шухевич — символ незламності (спомин). — С. 158.

³⁶ Там само. — С. 150, 151, 156, 161.

У той період Р. Шухевич намагався раціонально використовувати весь свій вільний час. Показовими в цьому плані є спогади С. Шаха, який писав: «А що я з моїми учнями, де я був господарем кляси, що неділі по експорті львівські музеї відвідував (в неділі вступ був безплатний), то Р. Шухевич долучався до своїх — на дві кляси нижчих товаришів, ходив з нами всюди і помагав при цім мені вважати на моїх учнів — числом понад 40. Ми робили спільно також історичні прогулянки по Львові та в околиці Львова, зайшли навіть на Чортківську Скалу, що стала опісля його улюбленим місцем пластового таборування»³⁷.

У червні 1922 р. Р. Шухевич брав активну участь у підготовці та проведенні першого українського пластового збору — «джемборі», — що відбувся з ініціативи д-ра Олександра Тисовського — «Дрота» в саду монастиря сестер Василіанок на вул. Потоцького, 95 (тепер вул. Генерала Чупринки). Тоді ж Р. Шухевич потоваришував з Євгеном Жарським, Богданом Кравцівим та Іваном Гриньохом, які входили до його пластової четвірки. Цікаво, що «український пластовий попис» (урочистості) ініціювався з нагоди 10-ліття створення організації і мав поєднуватись зі святковою академією, виставкою і зі спортивними змаганнями на площі «Сокола-Батька». Однак цей захід польська окупаційна влада заборонила, і в черговому числі пластового друкованого органу з'явилася замітка про зіпсоване свято³⁸.

З ініціативи Р. Шухевича та кількох членів його пластового полку 30 квітня 1922 р. створено спортивний гурток «Ясний Тризуб», який мав об'єднати всіх пластунів-спортівців львівського коша. З цього приводу Петро Мірчук писав: «Ставши членом “Пласту”, Роман Шухевич намагався надати тій скавтовій організації український виразно-національний характер. Тому й першому свому гурткові, що його він zorganizувач в 1922 році, надає він назву не якогось звіря, чи рослини, як це було звичаєм скавтових організацій, але — “Ясний Тризуб”. Бо, коли багатьом із його тодішніх товаришів-пластунів снилися пригоди лисів чи вовків, то пластуун Роман мріяв про велич Володимирового Тризуба»³⁹. Цікаво, що цього ж

³⁷ Шах С. Роман Шухевич — символ незламності (спомин). — С. 159.

³⁸ Молоде Життя. — Львів, 1922. — Квітень — Ч. 1 (4). — С. 7; Травень. — Ч. 2 (5). — С. 7; Червень-липень. — Ч. 3-4 (6-7). — С. 14-15.

³⁹ Мірчук П. Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних. — С. 19-20.

дня свою гру з м'ячевого змагу (футболу) пластовий гурток «Ясний Тризуб» програв з рахунком 1:3 на користь дружини «Theam» зі львівської Академічної гімназії, яка теж переважно складалась із пластунів. Невідомий автор під псевдонімом Ридимиллов (можливо, то був Р. Шухевич) у пластовому органі з цього приводу писав: «В пластовій дружині бачимо матеріал на добрих грачів. Пластуни грали безперечно “красно” та “обережно”, але ніяк не “сильно”, ані не “бисто”! Сподіваємося, що під вказівками старших пластунів поручників невдовзі побачимо Пластунів з кращими вислідами». І справді, гру-реванш уже було зіграно в нічию (2:2), а у грі з іншою гімназійною командою «Льотос» здобуто перемогу з рахунком 3:2. Ридимиллов закликав усіх пластунів інших пластових полків до створення дружин копаного м'яча. Він зазначав, що крім львівської існують ще футбольні дружини в Станіславові (тепер м. Івано-Франківськ) та Золочеві, які погодились узяти участь у «здвигових змаганнях» восени поточного року через організацію зустрічей усіх пластових дружин «о мистецтво галицького Пласту»⁴⁰. Як засвідчують документи ЦДІА України у Львові, гурток «Ясний Тризуб» фактично існував при 1-му пластовому полку імені П. Сагайдачно-го⁴¹. Слід відзначити, що діяльність у «Ясному Тризубі» Р. Шухевич поєднував з активною участю в гімназійному футбольному клубі «Русалка».

Мирон Ганушевський у спогадах описує, як Р. Шухевич залучив його до революційного підпілля під час згаданого «джемборі», що проходило в червні 1922 р.: «Професор (Олександр Тисовський. — А. С.) відійшов, а до мене підійшов молодий пластуун, що вже мав капелюха й асистував Дротові; він тихо сказав:

— Я Шух, з Філії. Мусимо поговорити. Жди на мене біля виходу по святі. Нам треба ще багато вчитися, а телеграфіст нам надасться...

Коли він пішов, я сів до апарату, але остання подія не сходила мені з голови. Хто це той “Шух” і кому треба телеграфіста? Нарешті я дочекався кінця, встиг перейти ливновим мостом і біля виходу побачив “Шуха”. Навчений досвідом, засалютував трьома пальцями і

⁴⁰ Молоде Життя. — Львів, 1922. — Травень. — Ч. 2. (5). — С. 6, 7; Червень-липень. — Ч. 3-4 (6-7). — С. 13.

⁴¹ ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 298. — Арк. 10.

сказав “СКОБ”. А він вискалив білі зуби від вуха до вуха в приємній усмішці, взяв мене під рам’я і півголосом сказав:

— Я з 7-го полку імені князя Льва, називаюся Роман Шухевич. Про тебе знаю від Мадярка з твоєї кляси. Ходи зі мною, щоб ти знав, де я живу... Чи ти вже чув про УВО?

— Так! То Організація наших військових старшин, що й далі воюють з Польщею, але з підпілля...

— Добре, але ти знаєш, що старшини мусять мати своє військо, а ним повинні бути старші й молодші учні. Чи хочеш таким бути?

Я простягнув йому руку на знак згоди⁴².

У 1923 р. Р. Шухевич разом із товаришами створили спортивно-туристичний гурток «Тури». В ньому використовували пластовий однострій, але без відзнак, — щоб не чіплялася поліція. З вихованців української Академічної гімназії до гуртка «Тури» належали: Іван Бедрило, Володимир Булик, Михайло Добрянський, Ярослав Карпевич, Ярослав Клишко, Теодор Ординець, Лев Підлісецький, Рак, Роман Зубик, Юрій Чайковський та Мирон Ганушевський, із філії — Р. Шухевич, Б. Підгайний і Юрій Шухевич, а з Торговельної школи — «вуйко» Сенчина⁴³. Всі вони були завзятими спортсменами.

1923 р. став для молодого Р. Шухевича роком визначних спортивних досягнень. У тогорічних «Запорізьких Іграх» він встановив український рекорд у бігу з перешкодами на 400 м, а також здобув перше місце у плаванні та бігу з перешкодами на 100 м. У змаганнях «штафет» (естафет) 4x100 м четвірка у складі Б. Підгайного, Магальяса, Грека і Р. Шухевича після запеклої боротьби зайняла друге місце⁴⁴. Тоді ж Роман побився об заклад, що до 40-го року життя перепливе протоку Ла-Манш. На жаль, йому не вдалося здійснити свого задуму.

Того ж 1923 р. 16-літній Р. Шухевич вступив у лави націоналістичного підпілля УВО, отримавши псевдо ‘Дзвін’⁴⁵. До організації його залучив близький співробітник Євгена Коновальця Петро Сайкевич — ‘Бєлюнь’ (1898—1985). Членами «трійки» УВО в гімназії, до якої належав ‘Дзвін’, були його пластовий побратим

⁴² Ганушевський М. Роман Шухевич у моїх споминах. — С. 451—452.

⁴³ Там само. — С. 452—453.

⁴⁴ О-як [Олег Лисяк]. Командир, революціонер, спортсмен // Визвольний шлях. — Лондон, 1970. — Березень. — Кн. 3. — С. 353.

⁴⁵ Чайківський Б. Шахівниця мого життя. — С. 55.

Б. Підгайний і шкільний товариш Євген Бирчак. Зв’язковим «трійки» був П. Сайкевич, який у той час працював у бойовому відділі УВО. Він прийняв у юнаків присягу на подвір’ї собору св. Юра⁴⁶. Про цю важливу мить у своєму житті Б. Підгайний згодом писав: «Як нині пам’ятаю, коли Петро викликав нас із вечерниць і повів до святого Юра. Там, перед замковою брамою Святого храму, клячали ми обидва. Роман і я, повторюючи за Петром присягу УВО, присягу, яка зобов’язує на все життя. Лише наші праві п’ястуки, з затисненими набоями та піднесеними двома пальцями, білили на тлі темної брами святого храму...»⁴⁷.

В УВО Р. Шухевич швидко привернув до себе увагу організаційних зверхників. Через кілька місяців його скерували на спеціальний вишкіл у Карпати⁴⁸. Згодом у колі друзів Р. Шухевич, тоді вже Головний командир УПА, згадував, що ще гімназійним учнем він пройшов свій перший військовий вишкіл під керівництвом підстаршини УГА Миколи Дужого, з яким відтоді підтримував дружні стосунки⁴⁹.

Незабаром Р. Шухевич створив свою групу в УВО у складі п’яти осіб. М. Ганушевський з цього приводу писав у спогадах: «Я не раз заходив до нього (Р. Шухевича. — А. С.), пізнав ще трьох учнів, і ми ходили грати кічки на Вульці, де також училися різних таємниць та переходили під його проводом вишкіл “вояків”. Попри дисципліну чисто військового характеру він учив нас посушеної до крайніх меж осторожності, що в майбутньому мало нас хоронити від польської поліції, несподіваних арештів, особистих трусів. Треба було добре знати як поводитися під час переслухань на поліції та в суді. Ми мусіли добре знати Пластовий Закон і впоряд. Я вчився азбуки Морзе. Ми вміли писати шифровані грипси та були горді, що “служимо” в підпільному війську УВО. По кількох місяцях навчання “Шух” за-присягнув нашу чвірку як членів УВО біля печери у св. Юрі. Нам дрижали руки, які ми тримали на хресті й револьвері й повторяли за “Шухом” слова, що відбивалися від низького склепіння, де стояв

⁴⁶ Терещук П. [Олександр Матла]. Причинки до ролі Р. Шухевича в УВО і ОУН. — С. 1091, 1092.

⁴⁷ Ю. Кр-ий [Богдан Підгайний]. Весільний марш Гріга (Спомин про Шухевича). — С. 355.

⁴⁸ Ярошевський Л. Спогади про Т. Чупринку. — С. 164.

⁴⁹ Дужий П. Генерал Тарас Чупринка. — С. 8.

Фотографія зі студентської справи
Романа Шухевича, 1926 р.

на колінах різьблений в камені св. Антоній. Потім розходила-ся наша п'ятка в різні сторони, насторожена, обережна»⁵⁰.

Взимку 1923 р. на р. Західний Буг, що протікає через Кам'янку-Струмилову, Р. Шухевич, маючи на той час 15 з половиною років, урятував хлопця, який провалився під кригу. Після цього Роман півроку важко хворів (бронхітом або запаленням легенів) і лише навесні зміг повернутись на навчання до гімназії⁵¹.

У 1924 р. Р. Шухевич став активним членом таємної ідейно-політичної Організації вищих клас українських гімназій (ОВКУГ), яку створили учні старших класів львівських гімназій з осередками в низці

міст Галичини. Організація формально діяла на засадах самоврядування, але фактично перебувала під впливом УВО й була для неї свого роду вишколом кадрів. Основні завдання, які ставила перед собою ОВКУГ, були такими: підготовка учнів до навчання у Львівському таємному університеті, їхній ідеологічний та політичний вишкіл, залучення учнів до таємного відзначення національних свят і заборонених річниць, бойкот польських державних свят та різних «патріотичних» маніфестацій, на яких часто з'являлися димові зависи та українські національні символи (Тризуб, прапор тощо). Організація поширювала листівки, видавала нелегальний молодіжний журнал «Метеор», пропагувала серед молоді

«Літературно-науковий вісник», її члени, за словами П. Мірчука, «вивчали самі й ширили серед всего українського студентства ідеї українського націоналізму, що їх оголосив у своїх писаннях Микола Міхновський, та проводили збірки серед українського громадянства на таємний Український Університет і на Бойовий Фонд»⁵². Серед найактивніших членів ОВКУГ були пластуни брати Роман та Юрій Шухевичі, Володимир Янів, Богдан Підгайний, Богдан Кордюк (Львів); Степан Бандера, Олекса Гасин, Дмитро Яців, Степан Новицький, Осип Карачевський (Стрий); Зенон Косак, Дмитро Грицай, Володимир Кобільник (Дрогобич); Степан Ленкавський, Ярослав Карпинець, Григорій Салевич, Володимир Макух (Станіславів); Іван Шиманський (Тарнопіль); Омелян Грабець (Любачів); Василь Сидор (Сокаль) та ін.⁵³

У 1924 р. відбулась одна з найвдаліших мандрівок гуртка «Тури» в Карпатах. У ній взяв участь і Р. Шухевич. П'ятнадцять юнаків у п'ятницю вечірнім поїздом приїхали до с. Дори, де на приходстві біля залізничної станції зустрів їх М. Ганушевський. Його батьки знали майже всіх мандрівців із попередніх років, крім 'Шуха' і 'Куфи' (пластове псевдо Б. Підгайного). Після вечері, на якій було понад 30 осіб, пластуни провели «генеральну пробу» концерту, що мав відбутися наступного дня. Концерт «Турів» з новим репертуаром, який розпочався близько четвертої години, став великою несподіванкою в селі, — до гуртка входили музично обдаровані пластуни. Вирізнявся серед них піаніст Р. Шухевич. Він виконав власну імпровізацію «Моя Україна співає» та бойовий марш під назвою «Марш Турів». Після вдалого концерту гурток провів 13-денну мандрівку Карпатами⁵⁴.

Узимку 1924 р. Р. Шухевич виступив одним із засновників спортивного товариства «Карпатський Лещатарський Клуб»⁵⁵, чияю метою був розвиток лещатарства (лижного спорту). Цей клуб існує і сьогодні.

⁵⁰ Ганушевський М. Роман Шухевич у моїх споминах. — С. 452.

⁵¹ Ю. Кр-ний [Богдан Підгайний]. В полонці // Літопис Української Повстанської Армії. — Т. 45. — С. 99–100; О-як [Олег Лисяк]. Командир, революціонер, спортсвець. — С. 353.

⁵² Мірчук П. Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних. — С. 20.

⁵³ Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів / За ред. С. Ленкавського. — Мюнхен—Лондон—Нью-Йорк, 1968. — Т. 1. — С. 56; Савчук Б. Український Пласт 1911–1939. — С. 196.

⁵⁴ Ганушевський М. Роман Шухевич у моїх споминах. — С. 453.

⁵⁵ О-як [Олег Лисяк] Командир, революціонер, спортсвець. — С. 352.

Склавши на «відмінно» гімназійну матуру (атестат зрілості) в філії Академічної гімназії у Львові, влітку 1925 р., 18-літній Р. Шухевич став студентом Політехнічного інституту в Данцігу* (вступні іспити у «Львівську Політехніку» він склав на «дуже добре», але з політичних причин його не зарахували; лише у вересні 1926 р., за сприяння батька, Роман перевівся на дорожньо-мостовий відділ цього інституту)⁵⁶.

Влітку 1925 р. відбулась чергова мандрівка «Турів» Карпатами (загалом упродовж 1923—1925 рр. було проведено три одномісячні мандрівки). Вона завершилась участю в Другій пластовій зустрічі, що проходила 2—6 серпня за участі 205 пластуниів і пластунок та представників громадськості. Почалася вона на скелях Бубниця біля Болехова. Окрім сильної бурі та зливи вночі з 5 на 6 червня, яка більшість учасників зустрічі позбавила даху над головою, пластунам запам'ятався також геройський вчинок 'Шуха' та його пластового побратима Івана Сенєва. Двоє пластуниів по прямовисній стіні видряпались на верх найвищої скелі Вежа, зняли з неї австрійську чорно-жовту хоруговку, вивішену в часи Першої світової війни (1915), а натомість закріпили український національний прапор (пізніше поляки його збили скорострілами)⁵⁷. Після двох днів таборування всі учасники зустрічі під проводом Івана Чмоли вирушили в марш слідами стрілецьких боїв. Ось як ці події описав вихованець Станіславського Пласту Осип Бойчук: «Через верх Ключа, здовж річки Кам'янки до Сколя (Сколе — тепер районний центр Львівської обл. — А. С.), а звідти на гору Маківку — місце великого бою УСС (Українських Січових стрільців. — А. С.) з москалями, де упорядковано стрілецькі могили й відправлено торжественну панахиду. Похід здовж річки Кам'янки через Сколе до Головецька під Маківкою — був першим “парадним маршем” Пласту в пошану Січових Стрільців на місцях їхніх боїв. Поява великої кількості пластової молоді в Сколі викликала негайну реакцію польської преси, і вже наступного дня поліція намагалася не допустити до панахиди на Маківці. Сірий Лев та Іван Чмола, як провідники зустрічі, мали

* Тепер м. Гданськ у Польщі.

⁵⁶ Бойчук П. Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних. — С. 21—22.

⁵⁷ Ганушевський М. Роман Шухевич у моїх споминах. — С. 456.

поважні неприємності з поліцією)⁵⁸. Ця зустріч увійшла в історію через ще одну подію — на ній гурток пластуниів із 5-го стрийського юнацького куреня, члени якого завершили сьомий гімназійний клас, вирішив утворити в Стрию старшопластуниський курінь, котрий цього ж року був затверджений Верховною пластовою командою (ВПК) як 2-й курінь старших пластуниів імені полковника Івана Богуна (з 1928 р. — «Загін Червона Калина»)⁵⁹. Відомо, що членами цього куреня були крайові провідники ОУН Степан Охримович та Степан Бандера, а також майбутній шеф Головного військового штабу УПА генерал Олекса Гасин.

Після здачі гімназійної матури Р. Шухевич отримав призначення до крайової бойової референтури УВО, де очолив один із бойових відділів⁶⁰. По завершенні літніх канікул Р. Шухевич разом із Б. Підгайним виїхав до Данціга студіювати в Політехніці машинну інженерію. Імовірно, там вони пройшли навчання у таємній старшинській школі УВО, про яку згадує Володимир Мартинєць у своїй книжці «Від УВО до ОУН»: «В 1925 р. на наказ Начальної команди заложено в Гданську старшинську школу. Спочатку бувши старшини й студенти вчилися разом — 120 людей. З часом деякі відпали, і вишкіл відбуло наперед 50 людей, що не служили у війську, а потім 60 військових. Ця школа тривала півроку. Вправи робили ми в гданських лісах, при чому мали до розпорядження зброю. В школі викладав я, [Євген] В[ертиспорх] (читав лекції про використання вибухових матеріалів. — А. С.) та ще кілька бувш[их] старшин»⁶¹.

Наступного року, влітку, старший пластуни Р. Шухевич вступив до львівського 3-го куреня «Лісові Чорти», який влаштував туристичні походи по Карпатах*. Ще одним із завдань куреня було допомагати полковнику київських Січових стрільців та скавтмайстру І. Чмоли організувати обласний (крайовий) табір, який відбувався на г. Сокіл у Карпатах. У статуті куреня зазначалося:

⁵⁸ Бойчук О. Пластові зустрічі // Іскри дружби. Одноднівка ЮМПЗ. — 1972. — Серпень. — С. 34—44.

⁵⁹ Падох Я. Стрийський Пласт. Нарис історії // Стрийщина. Історико-мемуарний збірник. — Нью-Йорк—Торонто—Париж—Сідней, 1990. — Т. 1. — С. 447—449.

⁶⁰ Ярошевський Л. Спомини про Т. Чупринку // Авангард. — Мюнхен, 1980. — Ч. 4 (153). — С. 163—168.

⁶¹ Мартинєць В. Українське підпілля від У. В. О. до О. У. Н. Спогади й матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму. — Б. м., 1949. — С. 61.

* У 1965 р. Р. Шухевича занесено до реєстру почесних членів куреня «Лісові Чорти».

Пластуни 3-го куреня «Лісові Чорти» у таборі на Соколі у Карпатах, літо 1926 р. Зліва праворуч: 1-й ряд — Андрій Охримович, Володимир Мурський, Юрій П'ясецький; 2-й ряд — Тарас Грушкевич, Юліан Воробкевич, Роман Шухевич, Ярко Весоловський, Юрій Студинський, Богдан Стернюк, Юрій Цегельський, Марко Бачинський, Юрій Старосольський; 3-й ряд — Іван Зубенко, Петро П'ясецький, Мирослав Раковський, Роман Барановський, вгорі на деревах — невідомий, Степан Щуровський, Степан Коржинський, Роман Мацюрак, Богдан Кравців, Василь Кархут

борі брали 120 юнаків із різних пластових осередків, переважно під проводом членів куреня «Лісові Чорти». Саме цього року зародився звичай ранкового купання пластунів у гірській річці Лімниці. Серед учасників табору був вихованець дрогобицького Пласту, майбутній

«Цілею «Л[ісових] Ч[ортів]» є улаштування прогульок, рухомих і сталих пластових таборів та організування курсів і взірцевих таборів в цілі теоретичного і практичного вивчення прогульково-таборового знання»⁶².

У кінці липня — на початку серпня 1926 р. Р. Шухевич разом із 22 членами куреня «Лісові Чорти» взяв участь у першому обласному таборі на Соколі⁶³. Табір відбувався на ділянці землі, яку подарував пластунам митрополит Андрей Шептицький. Протягом цілої весни на місці табору зводили два курені, будинок для команди табору та кухню, однак завершити вчасно будівництво не вдалось, тому значну частину таборової програми займали будівельні роботи, включно зі створенням спортивного майданчика. Участь у та-

член львівського куреня старших пластунів «Чорноморці» та шеф Головного військового штабу УПА Дмитро Грицай, а також вихованець стрийського Пласту, майбутній член стрийського куреня старших пластунів «Червона Калина» й один із відомих командирів УПА Степан Новицький⁶⁴.

У спогадах невідомого автора зі Стрия наведено факт, що під час пластового табору на Соколі 1926 р.* Р. Шухевич здобув перше місце у фінальному забігу на 100 м, до якого було допущено трьох спортсменів: одного з Дрогобича, другого — зі Стрия, третього, Романа, — зі Львова. Суддею змагань був І. Чмола. Автор описав зовнішність та вдачу Р. Шухевича: «Трохи старший за мене, середнього росту, міцної будови, сонцем загорілий блондин був причиною моїх нервувань. Мої побоювання підсилювала якість суперника, що його з найбільшим напруженням оглядав загаль друзів уже у передбіговому змазанні. Блискавичний вибіг, довгий еластичний крок, праця м'язів та ритм рухів тіла вказували на грізного супротивника. Надлюдське завзяття, безмежна впертість та витривалість, залізна воля перестерігали всіх, хто б зважувався йому дорівнювати»⁶⁵.

Улітку 1926 р. тодішній бойовий референт Крайової команди УВО П. Сайкевич доручив «трійці» УВО на чолі з Р. Шухевичем перевезти і змагазувати транспорт зброї та амуніції, що зберігався в Карпатах на тодішньому польсько-чеському кордоні. Подолавши різні перешкоди, хлопці виконали це завдання і зголосилися у Львові в помешканні гімназійного вчителя Ярослава Гординського. Там П. Сайкевич повідомив членам «трійки», що вони мають виконати важливе бойове завдання. У зв'язку з тим отримали пістолети і набої до них, щоб навчитися влучно стріляти.

Цим бойовим завданням виявився замах на польського шкільного куратора Собінського, який проводив жорстоку антиукраїнську політику в галузі шкільництва. Крайова команда УВО первинно планувала ліквідувати не тільки куратора Собінського, а й декого

⁶⁴ *Самітній Олень [Богдан Кравців]. Обласний пластовий табір на Соколі 1926 // Молоде Життя. — Львів, 1926. — Серпень-жовтень. — Ч. 7 (36). — С. 3–4; «Лісові Чорти», їх життя і буття. 1922–1945. Ювілейний історико-мемуарний збірник у їх шістдесятиліття. — Вашингтон—Нью-Йорк—Торонто, 1983. — С. 118–145.*

* *Шоправда, автор спогадів помилково вказує 1927 р.*

⁶⁵ *Н. Н. Мої зустрічі із Шухом у фіналі стометрового бігу — 1927 // Молоде Життя. — 1955. — Ч. 4.*

⁶² *ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 848. — Арк. 1.*

⁶³ *Там само. — Арк. 3 зв. — 5.*

з україножерів-інспекторів і директорів та провести бойкот утравкістичних (двомовних) шкіл. Члени Української соціал-радикальної партії, які одночасно були членами УВО — Михайло Матчак, Остап Коберський, О. Павлів та ін., — обстоювали погляд, що більша акція лише викличе масові репресії, а бойкот породить прірву між українським селом та містом. Вважалося, що українські селяни здатні піти на бойкот шкіл, натомість українська інтелігенція, скоріше за все, «скапітулює». Взявши до уваги ці аргументи, Крайова команда УВО затвердила тільки ліквідацію куратора Собінського⁶⁶.

Невдовзі Роману, що вже навчався у «Львівській Політехніці», та його «трійці» УВО доручила здійснити 19 жовтня 1926 р. замах. Р. Шухевич, маючи тоді 19 років, блискуче виконав завдання. Яскраво цю подію описав у своїх спогадах Б. Підгайний: «Надходить куратор з дружиною. Часу мало. Мене огортає страх, щоб не поранити жінки, або щоб не виконати атентату на когось іншого, бо я куратора ніколи не бачив, а показували його лише Романові. Кажу Романові, щоб добре придивився, чи це він... Переходимо скісно вулицю і швидко зближаємося до них. Обсервую уважно кожний рух Романа і бачу, як він нагло хитає головою і витягає пістоль. Витягаю свою... Вогонь... сухий тріск — і страшний крик вдови... Оглядаюся позад себе. На вулиці рух. Поліцей втратив голову і стоїть, як зачарований. Люди також...»⁶⁷. Як бачимо, Р. Шухевич поведився холоднокровно, усвідомлюючи, яке значення має цей захід для організації.

Поліції не вдалося викрити справжніх учасників замаху. Коли ж польський суд засудив за атентат зовсім непричетних до нього Івана Вербицького (до смертної кари, згодом вирок замінено на п'ятнадцять років ув'язнення) та Василя Атаманчука (до дванадцяти років «тяжкої тюрми», згодом вирок замінено на вісім років ув'язнення), Р. Шухевич та Б. Підгайний просили командування УВО дозволити їм зголоситися й зізнатись у вчиненому, щоб звільнити невинних⁶⁸. Однак Є. Коновалець на такий крок не пішов.

⁶⁶ Терещук П. [Олександр Матла]. Причинки до ролі Р. Шухевича в УВО і ОУН. — С. 1092.

⁶⁷ Ю. Кр-ий [Богдан Підгайний]. Атентат (Спомини про Романа Шухевича) // Визвольний шлях. — Лондон, 1970. — Березень. — Кн. 3. — С. 330.

⁶⁸ Шухевич С. Моє Життя. Спогади. — Лондон, 1991. — С. 359–372.

Учасники театральної вистави 3-го куреня «Лісові Чорти». Роман та Юрій Шухевичі у костюмах «паяців». Львів, 22 січня 1927 р.

Крім пластових мандрівок і таборів Р. Шухевич включається також у мистецьке життя куреня «Лісові Чорти». 22 січня 1927 р. у Львові в залі товариства «Бесіда» він разом із братом Юієм узяв участь у першій театральній виставі «Лісових Чортів»⁶⁹. Цей захід належав до найкращих танцювально-розважальних ініціатив міжвоєнного Львова. Всього було задіяно 38 осіб. Збереглася світлина з цієї «костюмівки», на якій бачимо й Р. Шухевича⁷⁰.

Імовірно, 1927 р. Роман Шухевич із братом Юрком брали участь у таємному вишкільному таборі УВО в Карпатах, що проходив на північ від Ужгорода — на Юнацькій поляні імені Євгена Коновальця. Таборування тривало три тижні. Шатра та спорядження було позичено в закарпатських пластунів після закінчення їхнього табору. Також у ньому взяли участь П. Сайкевич — 'Белюнь', Забавський — 'Щасний', Б. Нижанківський, Осип Рудакевич та І. Н. Із західноукраїнських земель, окрім Шухевичів, були ще Долинський, Володимир і Євген Качмарські, Ординець та ін. Із Данціга — Б. Підгайний. Всього в роботі табору взяло участь понад 20 осіб. П. Сайкевич і О. Рудакевич

⁶⁹ ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 849. — Арк. 10 зв.—11 зв.

⁷⁰ Іван Р. Костюк. Костюмівки «Лісових Чортів» // «Лісові Чорти», їх життя і буття. 1922–1945. — С. 207–213.

Члени 10-го куреня УУСП «Чорноморці». Зліва праворуч: 1-й ряд – невідомий, Яро Гладкий, Роман Шухевич; 2-й ряд – невідомий, Роман Рак, Антін Івахнюк, Євген Полотнюк, невідомий. 1929 р.

викладали різні дисципліни з теорії і практики, такі як «читання мап, орієнтацію, знання і користування легкою зброєю, стрільання»⁷¹.

Перебуваючи в Пласті, Р. Шухевич не забував і про свій улюблений водний спорт. Як згадував член куреня «Чорноморці» Антін Івахнюк: «Вже змалку Роман-Тарас любив воду і залюбки годинами просиджував над ставком у рідному Краківці, задивляючись у глибокій задумі, як бурхливі мутні води з гомінким плюскотом пробігали шлюзою вниз. Ходив у дитячим моряцьким одінні, що в старшопластунських роках стало, може, і висловом його зацікавлення водним пластуванням. Захопився українським морем і його вагою,

тим то й пристав як один з перших до гурту пластунів, що не тільки популяризували культ українського моря серед суспільства Західної України, але й дали у Пласті почин новій галузі пластування»⁷². На початку 1927 р. Р. Шухевич разом із однопумцями створив гурток «Чорноморці»⁷³, який згодом реорганізувався у 10-й курінь Уладу українських старших пластунів (УУСП) з аналогічною назвою⁷⁴.

⁷¹ Терещук П. [Олександр Матла]. Причинки до ролі Р. Шухевича в УВО і ОУН. – С. 1093.

⁷² Івахнюк А. Роман-Тарас Шухевич // Пластовий Шлях. – Мюнхен, 1951. – Ч. 5. – С. 37.

⁷³ Пластун Роман Шухевич // Молоде Життя. – Мюнхен, 1953. – Ч. 2 (110).

⁷⁴ Курінь «Чорноморці» за короткий час свого існування зумів налагодити успішну роботу. Станом на 15 січня 1929 р. він налічував 25 членів, з яких 7 учасників, 17 розвідників, 1 скоб. До керівництва куреня входили: Іван Сенів – курінний, Яро Гладкий – містокурінний, Ярослав Каревич – скарбник, Євген Полотнюк – писар. Детальніше див.: ЦДІА України у Львові. – Ф. 389. – Оп. 1. – Спр. 854. – Арк. 21.

Старший пластун Роман Шухевич (перший зліва) у мандрівці

З друзями-«чорноморцями» він долучився до розвитку української військово-морської традиції через організацію морського пластування та військових вишколів, проплив на човнах усіма великими ріками Західної України: Дністром, Західним Бугом, Серетом, Стирем і Збручем. Сильний наголос ставив Р. Шухевич на мандрівки не тільки територією Галичини, а й Волині, таким чином поширюючи пластові ідеї й там⁷⁵. У листопаді 1929 р. у складі «Чорноморців» він разом із пластунами Романом Раком, Анатолем Яросевичем, Петром Галібеем та Євгеном Полотнюком створили спортову секцію⁷⁶.

Цікаво про напрями діяльності куреня писав у спогадах один із тодішніх пластових керівників Северин Левицький — «Сірий Лев»: «10-й курінь УУСП “Чорноморці” — під проводом студ[ента] техн[іки] Івана Сенєва, організатори водного спорту і, зокрема, т[ак] зв[аних] “водних” таборів над Дністром. Як основну точку своєї програми курінь поставив плекання історичної, військово-морської традиції Чорного Моря. Водний спорт, водні табори були тільки похідними заняттями тієї основної цілі»⁷⁷.

Упродовж життя Р. Шухевич сумлінно та вчасно виконував усі пластові накази та настанови, ніколи не пропускав без

⁷⁵ ЦДІА України у Львові. – Ф. 389. – Оп. 1. – Спр. 855. – Арк. 17 зв., 20–20 зв.

⁷⁶ Там само. – Арк. 13 зв.

⁷⁷ Левицький С. Український Пластовий Улад в роках 1911–1945 у спогадах автора. – С. 46.

Члени 10-го куреня УУСП «Чорноморці» отримують кубки за перше місце в дружинному марші серед команд старших пластунів. Зліва праворуч: 1-й ряд — Яро Гладкий, Антін Сілецький, Антін Івахнюк, Юрій Шухевич; 2-й ряд — Роман Шухевич, Ярослав Каревич, Петро Галібей. Львів, 29 травня 1930 р.

поважної причини спортивної руханки на площі «Сокола-Батька», дисципліновано брав участь у пластових заходах «Чорноморців», зокрема естафеті зі стрілецьких могил на г. Маківці до Львова (близько 150 км), у курінному марші з г. Лисони до Львова (близько 105 км), на Янівське і Личаківське кладовища, у коляді на потреби товариства «Рідна Школа» та в багатьох інших пластових заходах⁷⁸.

Після заборони 26 вересня 1930 р. діяльності Пласту в Галичині — в рамках відомої під назвою «пацифікація» («умиротворення») каральної акції проти українського населення — члени 10-го куреня старших пластунів «Чорноморці» стали основою для підпільного пластування та ввійшли до складу керівного органу — Пластового центру. Р. Шухевич підтримував постійні контакти з пластунами

⁷⁸ ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. — Арк. 17 зв., 19 зв., 22 зв.; Кравців Б. Людина і Вояк. В другу річницю смерті сл. п. Романа Шухевича-Чупринки // Збірник на пошану генерала Романа Шухевича. — С. 93.

Роман Шухевич — спортсмен

аж поки влітку 1934 р. його не заарештували та не ув'язнили в концентраційному таборі у Березі Картузькій.

У 1933 р. на чергових «Запорізьких Іграх» у Львові на площі товариства «Сокіл-Батько» Р. Шухевич очолив колону всіх спортсменів-учасників. Цього ж року він здобув перше місце серед пластунів-сеньйорів у лецетарських змаганнях на відомій підльвівській «Сагарі» неподалік від білогорського лісу⁷⁹.

Крім спорту, Р. Шухевич навчався музики, чудово грав на скрипці та фортепіано, оволодів мистецтвом бою різними видами холодної і вогнепальної зброї, чудово їздив верхи, літав на безмоторних літаках (планерах). Про фізичний гарт Р. Шухевича зберігся цікавий спогад Богдана Чайківського, який спільно з Романом 1937 р. створив рекламну фірму «Фама». Він написав: «Ходили ми на Спортову площу до “Сокола-Батька”, де вправлялися українські студенти, які належали до різних клубів. Брав мене також Роман до УССК (Український студентський спортивний клуб. — А. С.). Пригадую такий випадок. Була осінь, сіро, дощ, на площі — нікого. А на краю її стояла помпа. Роман розібрався й каже до мене: “Пішли під струю води!” Я кажу: “Не можу. Застуджуся, дістану

⁷⁹ О-як [Олег Лисяк]. Командир, революціонер, спортсмен. — С. 354.

катар”. Роман пішов під воду, вмився і знов каже: “Пішли! Не бійся, Богдане, холера тебе не візьме. А як має щось статися, то й так станеться”»⁸⁰.

Так само успішно, як в Академічній гімназії, Р. Шухевич упродовж 1926—1934 рр. (із перервою) навчався у «Львівській Політехніці» на дорожньо-мостовому відділі; закінчив студії в червні 1934 р. з дипломом інженера. У студентські роки він брав активну участь у діяльності товариства українських техніків «Основа».

На початку 1930-х рр. Роман заочно навчався (на відмінно) у Вищому музичному інституті імені М. Лисенка у Львові. Гра на фортепіано була не просто частиною освіти Р. Шухевича: він при кожній нагоді любляв грати для товариства. «Я не стараюсь бути фаховим піаністом. Це було б і не можливим для мене: спокійно вправлятися на фортепіано, коли я знаю, що навколо діється з нашим народом», — згадувала його слова ‘Оксана’ — дівчина, яка в УВО забезпечувала алібі Р. Шухевича⁸¹.

Перерва у навчанні у «Львівській Політехніці» була зумовлена тим, що Роман у 1928—1929 рр. проходив військову службу в польській армії. Як успішного студента його відразу прийняли на навчання до польської школи підхорунжих (молодших офіцерів) у Володимирі-Волинському (тепер Волинська обл.). Однак закінчити військову школу Романові не вдалося. Запідозривши у зв’язках з УВО, його виключили, позбавили права на скорочену однорічну службу та призначили рядовим в артилерійській частині в одному з гарнізонів на Волині. Після військової служби Роман виїхав у Данціг на навчання, де водночас таємно проходив спеціальні курси для українських військових старшин, а відтак курс для штабних старшин, який завершив із відзнакою⁸².

У 1930 р., звільнившись зі служби в польській армії, Р. Шухевич одружився з дочкою священника с. Оглядів (тепер Радехівського р-ну Львівської обл.) Наталією Березинською. 28 березня 1933 р. в них народився син Юрій, а 16 жовтня 1940 р. — донька Марія⁸³.

⁸⁰ Чайківський Б. «Фамма». Рекламна фірма Романа Шухевича. — Львів, 2005. — С. 17–18.

⁸¹ Оксана. Спомин Львов’янки // *Визвольний шлях*. — Лондон, 1970. — Березень. — Кн. 3 (264). — С. 331.

⁸² Ярошевський Л. Спомини про Т. Чупринку. — С. 163–168; Терещук П. [Олександр Матла]. Причинки до ролі Р. Шухевича в УВО і ОУН. — С. 1093.

⁸³ Посівнич М. Роман Шухевич. — С. 16.

Після створення 2 лютого 1929 р. у Відні Організації Українських Націоналістів Р. Шухевич став бойовим референтом Крайової езекутиви ОУН (1930—1934). Завдяки Роману вдалося провести низку акцій, спрямованих проти антиукраїнської політики польської влади, зокрема: серію експропріаційних нападів на польські державні установи, які мали на меті залучити матеріальні засоби для ведення подальшої національно-визвольної боротьби⁸⁴; атентат 22 березня 1932 р. на комісара поліції Чеховського за знущання над українськими політв’язнями; екс 30 листопада 1932 р. на пошту в м. Городку, під час якого загинув Юрій Березинський, брат дружини Р. Шухевича; атентат на радянського консула у Львові на знак протесту проти штучного голоду в Радянській Україні (21 жовтня 1933 р. замах виконав бойовик ОУН Микола Лемик, убивши в консульстві спецуповноваженого НКВД Олексія Майлова); атентат на міністра внутрішніх справ Броніслава Перацького, організатора «пацифікації» (його виконав 15 червня 1934 р. в Варшаві бойовик ОУН Гриць Мацейко). У червні 1934 р. у зв’язку з убивством Б. Перацького поліція провела масові арешти серед членів ОУН. 18 червня арештовано Р. Шухевича і згодом, 6—7 липня, заслано до концентраційного табору в Березі Картузькій без достатніх доказів провини. У таборі Романа приписали до групи кочегарів, які взимку носили вугілля та розпалювали печі. Але й тут він очолив націоналістичну організацію самооборони. Один із таборових в’язнів

Роман Шухевич — піаніст

⁸⁴ Посівнич М. Роман Шухевич (30.VI.1907—5.III.1950) // *Літопис Української Повстанської Армії*. — Т. 45. — С. 10–11.

Володимир Макар так писав про ці події: «Найбільшу силу українським в'язням у Березі в їхній безупинній тихій боротьбі з таборовою адміністрацією давала наша групова організованість. Від перших днів перебування в таборі ми всі беззастережно визнали свій таємний провід, до якого входили: сл. п. Роман Шухевич, В. М. Янів, сл. п. Дмитро Грицай, інж. М. Кравців, Осип Тюшка і ін. Вони визначили провідників поодиноких кімнат, з якими були в постійному зв'язку, збираючи через них всі потрібні відомості та передаючи свої вказівки, чи доручення до виконання. Інституція власного авторитетного проводу української групи в'язнів у Березі збереглася до кінця, хоч люди в ній змінювалися»⁸⁵.

Цікавим є також спогад Олександра Матли про ув'язнення Р. Шухевича: «Коли в червні 1934 р. дехто з ув'язнених зупинився у своїх зізнаннях на Шухевичеві, його перевезли до Бригідок. Там він не заломився і нікого не зрадив. У Львівському процесі С. Бандери Романа Шухевича засуджено на 4 роки ув'язнення, зменшивши — у зв'язку з амністією — вирок наполовину. На процесі виявилось, що Шухевич мав зв'язки з підпіллям Пластом, групою “Вогні” і “Молодою Громадою”, що гуртувала ветеранів українських армій. Це доказ, що Р. Шухевич мав великий авторитет і довір'я також і серед нечленів ОУН. Як ілюстрація пов'язань із нечленами ОУН хай послужить факт, що бомбу в друкарні Яськова, де друкувалась комуністична газета, підклав нечлен ОУН — колишня пластунка Марія Р., заміжня М.»⁸⁶.

У наступні роки Р. Шухевич цілком поринув у визвольну боротьбу. 1939 р. він разом із січовиками захищав молоду Карпатську Україну; 1941 р. брав активну участь у діяльності Дружин українських націоналістів; 1943 р. перейшов у підпілля, яке очолював аж до смерті⁸⁷. Сім років керівництва генерал-хорунжого ‘Тараса Чупринки’ найкраще довели, наскільки правильною була сама

⁸⁵ Макар В. *Берега Карпатська: спомини // Макар В. Спомини та роздуми. Збір. тв.: У 4 т. — Торонто—К., 2001. — Т. 4: Берега Карпатська. Роки неволі та боротьби. — С. 112.*

⁸⁶ Терещук П. [Олександр Матла]. *Причинки до ролі Р. Шухевича в УВО і ОУН. — С. 1096–1097.*

⁸⁷ *Збереглися відомості про те, що Р. Шухевич, перебуваючи у підпіллі, при зустрічах з колишніми пластунами вітався лівою рукою з гаслом «СКОБ». Див.: Немилівський В. Шух — Тур — пластун. — Торонто, 1963. — С. 20.*

Зліва праворуч: невідомий, Роман Шухевич, невідомий, Наталя Шухевич, Юрій Березинський, троє невідомих, Юрій Шухевич. 1930 р.

концепція провадження визвольної боротьби, опертої тільки на власні сили українського народу. Ціла структура визвольно-революційного фронту, створена в умовах важкого протистояння з могутнім ворогом, цілковито себе виправдала. Це стало найбільшим успіхом Головного командира, і цей успіх — найкращий та найтривкіший пам'ятник для нього.

У жовтні 1950 р. вся українська еміграція довідалася про трагічну подію: героїчну загибель уранці 5 березня в с. Білогорща коло Львова генерал-хорунжого Р. Шухевича — ‘Тараса Чупринки’, провідника збройного націоналістичного підпілля. 15 листопада 1950 р. Верховний отаман Українського Пласту Северин Левицький на внесення Головної пластової старшини іменував пластуна сеньйора Р. Шухевича Гетьманським пластуном-скобом, Пластуном-

сеньйором Керівництва та наділив його Пластовим золотим хрестом у боротьбі за батьківщину⁸⁸.

Підсумовуючи, варто сказати, що значну частину свого життя Р. Шухевич був активним членом Пласту. В цій організації він загартувався фізично та духовно, одержав добрі знання з картографії, що згодом, у час війни, мало особливу вагу.

Р. Шухевич — це взірць виконання одного з головних обов'язків кожного пластуна: «Бути вірним Богові та Україні!» — й однієї з десяти заповідей українського націоналіста: «Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за Неї». Його життєвий шлях став прикладом для наступних поколінь українців в Україні та на еміграції. Сподіваємося, що видання цих матеріалів сприятиме подальшій популяризації постаті Р. Шухевича серед української молоді.

* * *

Нещодавно в ЦДІА України у Львові виявлено низку документів, що стосуються перебування Р. Шухевича в 20-х рр. ХХ ст. в організації Пласт. Матеріали зберігаються у фондї 389 («Верховна пластова команда, м. Львів»). Вони належать до періоду участі Р. Шухевича в 1-му курені імені П. Сагайдачного, 3-му курені УУСП «Лісові Чорти», 10-му курені УУСП «Чорноморці» у Львові. Серед архівних матеріалів на пильну увагу дослідників заслуговують документи № 4, 7, 19. Два перші — це пластові реєстраційні картки, які містять важливу інформацію про Р. Шухевича. На документі № 19 стоїть підпис Р. Шухевича, який датується 20 березня 1930 р. Всі документи є оригіналами.

Документи публікуються за сучасними правилами археографії зі збереженням лексичних, орфографічних і пунктуаційних особливостей. Розшифровані скорочення, криптоніми, ініціали, пропущені та невідчитані слова у тексті позначено квадратними дужками. Діалектизми та нерозбірливо написані слова пояснено в примітках. Матеріали, що публікуються, мають важливе наукове значення і є цінним історичним джерелом, яке розкриває роль Р. Шухевича у пластовому русі, показуючи передовсім його організаторські здібності.

⁸⁸ Немилівський В. Шух — Тур — пластун. — С. 7–8.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

**Склад пластового гуртка «Крук»
1-го пластового полку імені П. Сагайдачного
у Львові перед вступом до нього
Романа Шухевича⁸⁹**

[1920 р.]

[Гурток] «Крук»
Говикович Роман
Галущинський Богдан
Швидкий Павло
Бирчак Евген
Форович Богдан
Чепів Іван
Германович Микола.

*ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 315. — Арк. 1 зв.
Чорнило, олівець. Оригінал. Рукопис.*

№ 2

**Склад 1-го пластового полку
імені П. Сагайдачного у Львові
перед вступом до нього
Романа Шухевича⁹⁰**

[1920 р.]

І сотня.
Команда
Сотник Цурковський Ярослав
Сотенний прокуратор — Білостоцький Тимотей
Сотенний писар: Охримович Андрій
І чета, четар: Колесса Микола
1 гур[ток] «Вуж» Пров[ідник]: Білостоцький Тимотей
2 гур[ток] «Крук» — Пров[ідник]: Говикович Роман
3 гур[ток] «Медвідь» — Пров[ідник]: Мриц Іван

⁸⁹ У документі всі слова, крім назви гуртка, написані олівцем.

⁹⁰ У документі прізвища осіб написані олівцем, усе решта — чорнилом.

- 4 гур[ток] «Чайка» — Пров[ідник]: Гумецький Зеновій
 II чета. четар: Семчишин Василь
 1 гур[ток] «Голуб» Пров[ідник]: Семчишин Василь
 2 гур[ток] «Кінь» — Пров[ідник]: Каричек Богдан
 3 гур[ток] «Когут» — Пров[ідник]: Утриско Богдан
 4 гур[ток] «Кіт» — Пров[ідник]: Шайон Володимир
 III чета. четар: Утриско Олександр
 1 гур[ток] «Ластівка» Пров[ідник]: Охримович Андрій
 2 гур[ток] «Тур» — Пров[ідник]: Папроцький Іван
 3 гур[ток] «Яструб» — Пров[ідник]: Магальяс Євген.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 315. — Арк. 15.
 Чорнило, олівець. Оригінал. Рукопис.

№ 3

Склад пластового гуртка «Крук»
 1-го пластового полку імені П. Сагайдачного
 у Львові⁹¹

[1921 р.]

- II⁹² сотня I чета 2 гурток
 [Гурток] «Крук»
 1) Говикович Роман Провідник⁹³
 2) Підгайний Богдан⁹⁴ Прокуратор

⁹¹ У документі всі слова, крім двох перших рядків, написані олівцем. Два перші рядки — чорнилом.

⁹² Переправлено на «I».

⁹³ У документі три слова затерті.

⁹⁴ Підгайний Богдан ('Бик', 'Куфа'; 02.01.1906—01.09.1980). Громадський і політичний діяч, інженер-корабельник. 12 листопада 1920 р. прийнятий до Пласту. Належав до гуртка «Крук» 1-го куреня ім. П. Сагайдачного, туристичного гуртка «Тури», 10-го куреня УУСП «Чорноморці». Пластову присягу склав 26 лютого 1921 р. Активний член Організації вищих клас українських гімназій та УВО (з 1923). 19 жовтня 1926 р. разом з Р. Шухевичем у Львові виконав замах на польського шкільного куратора Я. Собінського. 1933 р. став референтом бойової референтури Крайової ексекутиви ОУН. 14 червня 1934 р. заарештований і під впливом матеріалів організаційних збірок ОУН із так званого архіву Сеника підтвердив дані поліції. На Львівському процесі ОУН 25 травня — 27 червня 1936 р. засуджений до 15-річного ув'язнення. 1940 р. на доручення Р. Шухевича вступив у Дружини українських націоналістів (у курінь «Роланд»), 1943 — в дивізії «Галичина» (поручник, згодом сотник). Під час перебування частин дивізії в Югославії планував перейти з підрозділом в Україну. Інтернований англійськими військами у травні 1945 р. у збірному пункті Фельдкірхен над Дравою у південній провінції Австрії Каринтії. Старший у першому транспорті під час переміщення українських вояків до таборів в Італії, ад'ютант

- 3) Швидкий Павло писар⁹⁵
 4) Прокопович Іван скарбник.
 5) Шухевич Роман провідник.
 6) Жук Михайло писар
 7) Галушинський Богдан відпоручник
 8) Чубатий Тарас відпоручник⁹⁶
 9) Сенів Іван провірник⁹⁷

До цього гуртка належав ще Терлецький Григорій котрий згодою гуртка переніс ся до гуртка «Яструба».

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 315. — Арк. 1.
 Чорнило, олівець. Оригінал. Рукопис.

№ 4

Реєстраційна картка члена 1-го пластового
 полку імені П. Сагайдачного у Львові
 Романа Шухевича

[1921 р.]

II. с[отня] I. ч[ета] 2 гурток
 Шухевич Роман містопровідник⁹⁸
 ур[оджений] 30. VI. 1907 Львів мешкає: Собіщина 7.

Поручений	Прийнятий	Присягав	Іспити			Почесні
			I	II	III	
Цурковський Баран	12.XI.[1]920	12.III.1921	17/2.[1]921			

Однострій: капелюх, сорочка, пояс, палиця⁹⁹

Відзначення: 9/VI 1921. III пл[астове] відзн[ачення];

Кари:

Опущені сходи:

у таборі в Беллярії (комендант — полк. Михайло Крат). Після звільнення проживав у Німеччині. Член Проводу ЗЧ ОУН у 1940-х рр. та керівник референтури крайових зв'язків. Від 1954 р. — член Політради ОУН за кордоном. Від 1956 р. проживав у Канаді. Інженер, співвласник фірми в Торонто. Громадський діяч, активіст Братства Першої дивізії УНА. Співавтор збірника «Броди» (Мюнхен, 1951). Помер у Торонто, Канада.

⁹⁵ У документі три слова затерті.

⁹⁶ У документі три слова закреслені.

⁹⁷ У документі слово затерте.

⁹⁸ У документі слово закреслене, над ним простим олівцем написано: «провідник».

⁹⁹ У документі слова «капелюх, сорочка, пояс, палиця» написані простим олівцем.

Замітки: найліпший з гуртка. Честолюбивий. воєвничий¹⁰⁰, енергійний.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 315. — Арк. 103.
Чорнило, олівець. Оригінал. Рукопис.

№ 5¹⁰¹

**Інформація про Романа Шухевича з книги
протоколів зборів членів 3-го куреня
УУСП «Лісові Чорти»**

[вересень 1926 р.]

Табор на Соколі
(На основі урядових звітів та записок Ген[ерального] Секр[етаря] Стану «Лісові Чорти»)

I. Підготовка. —

II. Верх[овний] Пластовий Зїзд поручив Верх[овній] П[ластовій] К[оманді] zorganizувати оден обласний пластовий табор, у яким взяли участь усі мужеські пластові куріні, через своїх представників. Зогляду на се, що ініціатива такого масового табору вийшла від нашого Люципера, милостиво нам пануючого Ярка I.¹⁰² Організацією табору занялася наша Фамілія.

На нараді «Лісових Чортів» із скавтоматером [Іваном] Чмолюю¹⁰³, дня 22 / XII. 1925 ухвалено:¹⁰⁴

¹⁰⁰ У документі слова «найліпший з гуртка. Честолюбивий. воєвничий» написані простим олівцем.

¹⁰¹ Документи № 5–6 — це інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 3-го куреня УУСП «Лісові Чорти» (27.03.1926–22.01.1928). Документ № 5 у книзі протоколів не датований. Запис зроблено між 6 червня та 2 жовтня 1926 р.

¹⁰² У документі псевдо обведено зеленим олівцем.

¹⁰³ Чмола Іван (пластове псевдо «Чмоль»; 06.03.1892, с. Солотвин Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл. — ?). Один із засновників організації Пласт, зв'язковий 17-го куреня ім. М. Драгоманова (м. Яворів), керівник вишкочів на г. Сокіл, засновник і курінний 1-го куреня УУСП ім. С. Тисовського, скавтоматер. Закінчив Перемиську гімназію, студент філософського факультету Львівського університету, закінчив Краківський університет, магістр природничих наук. Перед Першою світовою війною — організатор січово-стрілецьких організацій у Галичині. Четар Українських Січових стрільців. Командир 2-ї сотні Галицько-буковинського куреня Січових стрільців, 2-ї сотні 1-го куреня Січових стрільців, 2-го пішого куреня 1-го полку Січових стрільців, начальник коша Січових стрільців. Полковник армії УНР, член Стрілецької ради. Член УВО, вчитель. Був у російському (1915–1917) та польському (1920–1922) полоні. У 1930–1932 рр. — політ'язень польських тюрем. Викладач Яворівської (1922–1930) та Дрогобицької (1932–1939) гімназій. 1939 р. заарештований НКВД. Знищений 27 червня 1941 р. в м. Дрогобичі Львівської обл. За іншою версією — вивезений на Схід.

¹⁰⁴ У документі речення відзначене червоним олівцем.

1) Місце на табор треба конечно здобути в дібрах митрополита [Андрея] Шептицького¹⁰⁵.

2) Постаратися дістати від заряду Митрополичих дібр. відповідну кількість матеріялу, на побудування бараку, або принайменше добути дозвіл на відбудування шопи над потоком Свинним, а з другої сторони подбати про спровадження великих шатер (на 16. осіб) та повести акцію між курінями, на зібрання відповідних фондів на ту ціль.

3) Зорганізувати масовий табор, до котрого кождий курінь обов'язаний був би вислати щонайменше 1. гурток (7 пластунів)

4) В програму табору входив би інструкторський курс.

5) Відразу повести агітацію між курінями (при помочи преси та обіжників) для придбання фондів, харчів, приладдя, одностроїв — тощо. ...

О площу старався Пікусъ Пясецький. Завдяки прихильности о. прел[ата] Войнаровського, старання увінчались успіхом — кращим чим ми сподівалися. В часі великодних ферій, скавтоматер Чмола — в товаристві дир[ектора] дібр. Митр[ополита] Зальца оглянули 3. пропоновані площі, з яких вибрано поляну коло скали і потоку Сокіл, найкращу бо, заслонену перед вітрами, суху — близько вузкаторової колійки та не заблизьку до Підлютого. (6 км — [...] ¹⁰⁶ як вони нам вертаючим пізно до табору віддала перед)

Адміністрація Митрополичих дібр винаймила 2. гектари тої площі на протяг 50 м. контрактом мав займитися містоголова ВПК Др. К. Панківський в порозумінню з економічним реф[ерентом]; контракт ще дотепер не зроблений — видно чекає на фахівця з поміж нашої Фамілії. —

Вже в часі табору винаймлено у господаря Сенича з Ясіня до рогу від тору колійки до табору на протяг 10 літ. —

Трудніше йшло діло з курінями. Проектів з членами було 3. 1) Юрка Пясецького (довгі бараки з головним входом). 2) Михайла Пежанського (шестистінні комори).

3-тій накінець комбінувати з тих двох і зробити щось посередне. Кошта будови обчислено на 2000 зол[отих] (два куріні і кухня). Круглий матеріял одержано по довгих стараннях Піка Пясецького

¹⁰⁵ У документі речення підкреслене зеленим олівцем.

¹⁰⁶ Невідчитане слово.

і Фамілій — від заряду митр[ополичих] дібр даром — а також старанням того заряду одержано тесаний матеріял на кредит. Будову розпочато в червні був там тов[ариш] Станько а опісля поїхав туди надзирати за будовою наш Пікусь.

Мимо його усильних змагань в тому напрямі (підчеркую, бо зловливі говорили, що в напрямі поїдання подвійних, зміцнених порцій у п[ані] Струмінської в Підлютім — прим[ітка] Г. гекр¹⁰⁷) будова не була на час готова, та в часі табору мусіли її ще закінчувати пластуни.

Приготуванням табору спершу займався Ромко Мармаш (був тоді містолюципером) а від марта¹⁰⁸ Андрій Охримович (реф[ерент] таборів ВПК) в порозумінням з Чмодем¹⁰⁹ і з Люципером. Вже в лютім видано обіжник куріням про табор а в весняних числах Молодого Життя поміщено ряд обіжників та агітаційних статей.

Визначено вкладку в сумі 15. зол[отих]. Платну в 3. ратах. 1. рату 5 зол[отих] Призначено на будову, II. На закуплення інвентаря а III. на харчі. (Осудіть отже потомні, як¹¹⁰ чи могли бути ситі і оправдайте факт ходження до п[ані] Струмінської на вижирки).

Крім того одержано від кількох інституцій дари в готівці і харчах.

Проф[есор] [Іван] Чмола уложив програму інструкторсько-го курсу, в якого склад ввійшли: впоряд, картографія, орієнтація, розвідча служба, знакування, мірництво (се викладав наш Пік), санітарна служба (Др. Макарушка наш великий симпатик), легка атлетика («шіспи» Волинець), піонірка і таборництво (Люципер), знакування викладав [Роман] Мацюррак. —

Присутних в Таборі Лісових Чортів було 21. ось вони:

- 1) Люципер Ярмо І. (обозний)¹¹¹,
- 2) Студинський Юрко,
- 3) Пікусь Пясецький,
- 4) Охримович Андрій,
- 5) Мурський Володимир,
- 6) Охримович Степан¹¹²,
- 7) Кравців Богдан,

¹⁰⁷ Так у документі.

¹⁰⁸ Березня.

¹⁰⁹ Мова йде про І. Чмолу.

¹¹⁰ У документі слово закреслене.

¹¹¹ У документі три слова обведені червоним олівцем.

¹¹² У документі всі прізвища та імена, починаючи від Охримовича Степана та закінчуючи Раковським Мирославом, підкреслені зеленим олівцем.

- 8) Салик Степан,
- 9) Барановський Роман,
- 10) Мриц Іван,
- 11) Кархут Василь,
- 12) Зубенко Іван,
- 13) Юліян Воробкевич,
- 14) Грушкевич Тарас,
- 15) Бачинський Марко,
- 16) Стернюк Богдан,
- 17) Щуровський Степан (він був господарем),
- 18) Мацюррак Роман,
- 19) Цегельський Юрко,
- 20) Шухевич Роман,
- 21) Раковський Мирослав.

Принято в таборі двох нових, а саме: Масюка Володимира і Айхлера Мартина. → з кінцем табору, а серед табору п'ятьох: Барановського, Шухевича, Бачинського, Воробкевича та Грушкевича. Разом під час табору прийнято сімох.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 849. — Арк. 3 зв. — 5. Чорнило, олівець. Оригінал. Рукопис.

№ 6

Інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 3-го куреня УУСП «Лісові Чорти»

22 січня 1927 р.

22. / I. 1927. Костюмівка Лісових Чортів (в саях Бесіди)

Забава перша кляса. Вхід на салю ішов через пащу Лісового чорта виконаного з бібулки. Гардероби для фамілії під заголовком «пекло» в окремій кімнаті Музика «джес» Клявна з Лювру.

(200 зол[отих])

Ось спис костюмів.

- 1) п. Оля Струмінська (ніч)
- 2) п. Глинянська Міка (мухомор)
- 3) п. Свистунівна Марійка (перрот)
- 4) Нуна Говикович (арлекін)
- 5) Голубовська Галя (дзвіночок, квітка)

- 6) Коржинська (весна)
 - 7) Стецьківна (турбан)
 - 8) Реня Савчаківна (вишенька)
 - 9) Дарка Гординська (циганка)
 - 10) Славка Садовська (египтянка)
 - 11) Пасіківна (покоївка)
 - 12) Нуна Доманик (чортик)
 - 13) Нюна Гаврищак (сароггі rollmilch)
 - 14) Орися Гаврищак (мефісто люципер)
 - 15) Люся Цегельська (квітка)
 - 16) Маруся Федусевич (фуксія, квітка)
 - 17) Дарка Федаківна (доміно)
 - 18) Леся Федаківна (голендерка)
 - 19) Леся Старосольська (аскаро)
- мужеські:
- 20) Андрій Охримович (реклама)
 - 21) Вуна Роковський (авто)
 - 22) Р[оман] Барановський (індіянин)
 - 23) І[ван] Мриц і С. Коржинський (Пат і Паташок) артисти кіно-ві коміки
 - 24) Мусько Монцібович (австрійський офіцер)
 - 25) Пік Пясецький (маршалок)
 - 26) Ст[епан] Охримович (бойко)
 - 27) Юрко Цегельський (батяр)
 - 28) Азьо Кархут (І денді, ІІ стрій Каська)
 - 29) Ст[епан] Щуровський (лікар)
 - 30) Шухевич Ромко (паяц)
 - 31) Шухевич [Юрій] jumor (паяц)
 - 32) Яник Федак (батяр — блазен цирковий)
 - 33) Ю. Старосольський (Бен Гур)
 - 34) Шань Старосольський (Абу ель Крім)
 - 35) Бирчак (блазен)
 - 36) Турко Роман (проф[есор] Балаким)
 - 37) Стасів (старий) (тенісовець)
 - 38) Дзюник Грабовенський (Юзько Цюхрай)
- Всіх 38. костюмів — решта в смоках і т. д.
Після забави обчислення виказали дефіцит, але наші гості добре забавилися — то все в порядку.

Поздоровлення і привіт на забаву прислали нам фаміліянти з Данцігу.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 849. —
Арк. 10 зв. — 11 зв.
Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 7

Реєстраційна картка члена 10-го куреня
УУСП «Чорноморці» Романа Шухевича¹¹³

[1929 р.]

ПЛАСТОВИЙ КУРІНЬ ІМ.....В.....

Число пор[ядкове] в кур[ені] (олівцем)		Ч. п. в гуртку (олівцем)	
Імя й назвище		Роман Шухевич ¹¹⁴	
Гурток		Пл[астове] ім'я:	
Діловодство (олівцем)			
Уроджений дня		Мешкає (олівцем)	
30/VI. 1907 ¹¹⁵		Косинерська 18 ¹¹⁶	
Принятий	Поручили	Присягав	ІСПИТИ
			учасн. розв. скоб гетьм. скоб ВМІЛОСТИ
дн	(назвиська)		
Виказка		Відзнаки	Однострій (олівцем)
(число, коли провір.) (олівцем)		(які має?)	(в якому стані) не має ¹¹⁷
Відзначення: (дата й степень)			
Кари: (дата й степень)			
Неоправдано опущені сходи, прогульки, тощо:			

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 858. —
Арк. 31—31 зв.
Чорнило. Оригінал. Машинопис, рукопис.

¹¹³ Картка завірена курінною печаткою, на якій містилася легенда: ««ЧОРНОМОРЦІ» 10. КУРІНЬ У. У. С. П. УЛЬВОВІ». Детальніше див.: Сова А. Сфрагістичні пам'ятки 10-ого куреня УУСП «Чорноморці» // Знак. Вісник Українського геральдичного товариства. — Львів, 2007. — Вересень. — Ч. 42. — С. 2.

¹¹⁴ У документі два слова написані чорнилом.

¹¹⁵ У документі дата написана чорнилом.

¹¹⁶ У документі адреса написана олівцем. Косинерська — тепер І. Карпинця.

¹¹⁷ У документі два слова написані олівцем, слово «не» затерте.

„ЧОРНОМОРЦІ“

10. КУРНЬ У. У. С. П.
у Львові. В

пластовий курінь ім. _____

Число пор. в кур. (олівцем)		Ч. п. в гуртку (олівцем)	
Ім'я й назвище <i>Роман Шухевич</i>			
Гурток		Пл. ім'я:	
Діловодство (олівцем)			
Уроджений дня <i>30.10.1907.</i>		Мешкає (олівцем) <i>Косинська, 18</i>	
Заняття: <i>студ. меса.</i>			
Приняття	Поручили	Присягав	І С П И Т И
дн	(назвиська)		учасн. розв. скоб гетьм. скоб вмілості
Виказка		Відзнаки	Однострій (олівцем)
(число, коли провір.) (олівцем)		(які має?)	(в якому стані)
† Відзначення: (дата й степень)			
Кари: (дата й степень)			
Неоправдано опущені сходи́ни, прогу́льки, тощо :			

Документ № 7

№ 8

Інформація про Романа Шухевича з книги
протоколів зборів членів 10-го куреня
УУСП «Чорноморці»¹¹⁸

6 жовтня 1928 р.

Сходи́ни 6. X. 1928

1. Приняття нових членів.
2. Реєстр всіх членів.
3. Реферати Куреня.
4. Видавництво.
5. Ліквідація I. Водного Пл[астового] Табору.

Ad. 1. До Куреня прийнято отсих нових членів з тим, що вони відбудуть 6-ти місячну пробу.

- 1) Анатоль Яросевич — учасник
- 2) Чайківський Богдан¹¹⁹
- 3) Маркіян М. Андрухович
- 4) Кульчицький-Гут Роман
- 5) Михайло Ковальський
- 6) Росткович [Василь].

Ad. 2. Курінь числить всіх 20 членів, з того 8-ох, є стало у Львові, а прочі за границею, або на провінції або при війську.

¹¹⁸ Документи № 8–18 — це витяги про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 10-го куреня УУСП «Чорноморці», які датуються 6 жовтня 1928 р. — 4 травня 1930 р. Р. Шухевич, згідно з книгою протоколів 10-го куреня УУСП «Чорноморці», був відсутній на зборах 12 разів: 21.11.1928, 28.11.1928, 16.01.1929, 20.01.1929, 30.01.1929, 17.02.1929, 06.10.1929, 24.11.1929, 01.12.1929, 09.01.1930, 09.03.1930, 13.04.1930. Див.: ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. — Арк. 5 зв., 6 зв., 8 зв., 9 — 9 зв., 11, 15 — 15 зв., 18 зв., 21, 24.

¹¹⁹ Чайківський Богдан (22.06.1915, Ліден, Австрія). Закінчив гімназію 1933 р. в м. Сяноці на Лемківщині. Навчання продовжив у Вищій школі закордонної торгівлі у Львові, яку закінчив у грудні 1933 р. 1937 р. спільно з Р. Шухевичем створив рекламну фірму «Фама». Від листопада 1939 р. до червня 1941 р. працював у Львівському облторгвідділі. Від вересня до грудня 1941 р. сидів у тюрмі на вул. Лонцького у Львові. 1943 р. зголосився добровольцем до дивізії СС «Галичина», де пройшов підстаршинський вишкіл. У 1946 р. працював викладачем у Вищій торговельній школі в Інсбруку (Австрія). У 1947–1949 рр. працював в ІРО (Міжнародній організації біженців) в Австрії. 1952 р. разом з Миколою Лебедем та Юрієм Лопатинським організував у Нью-Йорку асоціацію «Пролог». У її управі працював фінансовим референтом понад 30 років. Зараз мешкає у США. Автор спогадів «Фама». Рекламна фірма Романа Шухевича» (Львів, 2005) та «Шахівниця мого життя. Спогади» (Нью-Йорк, 2007).

- 1) Сенів Іван¹²⁰ — курінний — арештований
- 2) Яро Гладкий — містокурінний, заступає курінного
- 3) Гела Степан — писар
- 4) Карпевич Ярослав — скарбник
- 5) Полотнюк Євген¹²¹
- 6) Рудакевич Осип при війську,
- 7) Качмарський Володимир при війську
- 8) Тарнавський Мирон
- 9) Долинський Лев в Парижі
- 10) Котович Зенон
- 11) Шухевич Роман
- 12) Підгайний Богдан в Данцігу
- 13) Хомин Михайло
- 14) Турко Роман
- 15) Чайківський Богдан — Познань
- 16) Ковальський Михайло
- 17) Андрухович Марія
- 18) Кульчицький-Гут Роман
- 19) Яросевич Анатоль
- 20) Росткович Василь.

Ад. 3. Курінь одержав референтуру Волині і має організувати частини Водного Пласту. Крім цього члени Куріня мають допомогти м[істо]курінному, Ярові Гладкому (тепер курінному) привести доладу такі реферати: організації, діяльн[ості] і реєстрації.

Ад. 4. Реф[ерент] видавництва має зладити урбенси, до тих Курінів і Громадян, котрі не вирівнали довгів видавн[ичих].

¹²⁰ Іван Сенів (1905) став членом організації Пласт 1921 р. У 1925 р. прийнятий до УУСП, 1926 р. — до 10-го куреня УУСП «Чорноморці». Склав три пластові іспити: 1921 р. — учасник, 1922 р. — розвідник, 1923 р. — скоб. Крім Пласту був членом організацій «Просвіта», «Рідна Школа», «Основа», «Бандурист», Товариства прихильників освіти, Лещетарського клубу, кооперативів «Пласт» та «Студентська самопоміч». 1930 р. за активну діяльність, зокрема за «взірцеву працю на становіщі обозного в пластовім воднім таборі 1929 р.» нагороджений однією з найвищих пластових нагород — «свастикою заслуги». Детальніше див.: ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 858. — Арк. 24 — 24 зв.; Там само. — Спр. 854. — Арк. 22, 61, 74.

¹²¹ Полотнюк Євген ('Ольгін', 'Ойген'; 08.03.1906, с. Білобожниця Чортківського р-ну Тернопільської обл. — 28.11.1943, с. Ворохта коло м. Яремча Івано-Франківської обл.). Належав до Пласту, зокрема був членом 11-го куреня ім. І. Мазени (Станіславів), 10-го куреня УУСП «Чорноморці». За активну роботу нагороджений однією з найвищих пластових нагород — «свастикою заслуги». Організатор підпільного Пласту. Член ОУН. Розстріляний німцями за співпрацю з УПА.

Ад. 5. І. Водний Пл[астовий] Табор зліквідовано 20. VIII. ц[ього] р[оку].

Знаряддя лишилось у Вп. п. [Марії] Дворянинової крім, аптечки і бібліотечки. Команда Куріня має помістити в «Ділі» і «Молодім Життю» подяку Вп. п. [Марії] Дворянинової, о. Гаванському, Вп. п. енат. Макуховій і прочим Громадянам за підмогу в уладженню Табору. Ком[анда] Куріня має вислати до тих Громадян окремі подяки і внести прохання до В[ерховної] Пл[астової] К[оманди] о наділення Вп. п. [Марію] Дворянинову «Відзнакою вдячності» (свастика)¹²² за допомогу о організації і удержанню Табору.

Львів, дня 6 жовтня 1928.

Гела Степан
секретар.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. — Арк. 1 — 3 зв.
Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 9

Інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 10-го куреня УУСП «Чорноморці»

18 листопада 1928 р.

IV Сходини.

Сходини відбулися 18. XI. 1928 р. о год[ині] 9 у пластовій домівці. Неприсутні: [Зенон] Котович, [Мирон] Тарнавський.

Програма:

1. Референтура Волині.
2. Справа «II водного табору».
3. Справи курінні (намічення плану праці).

¹²² «Свастика вдячності» — нагорода Верховної пластової команди (ВПК). Нею нагороджували осіб, які не були членами організації, але своєю працею та фінансовою допомогою зробили значний внесок у розвій Пласту. Нагорода підтверджувалася грамотою ВПК. У 1930 р. «свастикю вдячності» отримав митрополит Андрей Шептицький. Детальніше про цю нагороду див.: Круковський О. До історії вживання свастики на західноукраїнських землях у першій половині ХХ ст. // Знак. Вісник Українського геральдичного товариства. — Львів, 1993. — Серпень. — Ч. 3. — С. 6–7; Сова А. Актуальні питання вивчення символіки українських молодіжних організацій Галичини кінця ХІХ — першої третини ХХ ст. // Український визвольний рух. — Львів, 2007. — Зб. 9. — С. 157–180.

4. Евентуалія.

Ад. 1. По отворенню сходин Яро [Гладкий] реферує справу Волині. Розділено референтуру поодиноких округів. Референтами є: 7 окр[уг] [Роман] Турко¹²³, 8 окр[уг] Дурбак, 9 [округ]¹²⁴. Референти поодиноких округів мають звернути увагу на звіт; чи дістають Молоде життя; які чинники впливають на поодинокі курені.

Ад. 2. Справи табору. Табор може бути, або на Дністрі. До табору можуть бути прийняті лише ті, що відбули: I. водний табор, табор на Соколи, табор у Пістині і інші інструкторські табори. Під табор треба вистаратися площу, придбати інструкторів і майно.

Ад. 3. Справа табору є тісно звязана зі справою організації куреня. Порішено здавати 3 пл[астові] ісп[ити] іспитами вмлості з правом інструкторства. Щоби придбати інструкторів курінь уряджуватиме курси. Курси відбуватимуться, що середі о год[ині] 8—9 (20—21). Крім того відбуватимуться сходини, (що неділі)¹²⁵ або прогулянка що неділі о год[ині] 8.

За подиноки курси є відповідальними:

1. Ратівництво — Пижа¹²⁶ ([Ярослав] Карпевич).
2. Сигналізація — Вуйко¹²⁷.

¹²³ Пластове псевдо — 'Москаль'.

¹²⁴ У документі прізвища референта не зазначено.

¹²⁵ У документі слова в дужках закреслені.

¹²⁶ У документі слово закреслене.

¹²⁷ Івахнюк Антін ('Вуйко'; 25.01.1906—27.05.2001). Український громадський діяч. Народився у с. Сморгів на Івано-Франківщині. Навчався у Станіславівській гімназії, 18 січня 1924 р. вступив у Пласт. 16 червня 1924 р. склав пластову присягу. У 1924—1927 рр. — провідник гуртка «Медвідь» 11-го пластового куреня Уладу українських пластунів-юнаків (УУПЮ) ім. І. Мазепи у Станіславові. 1927 р. проходив військову службу в польській армії. 23 жовтня 1927 р. прийнятий до 5-го куреня УУСП «Довбушівці» у Станіславові. 1928 р., після закінчення військової служби, став членом 10-го куреня УУСП «Чорноморці» у Львові; товаришував з Р. Шухевичем. З листопада по травень 1929 р. займав посаду субреферента секретаріату ВПК у Львові. У травні 1929 р. став секретарем УУПЮ. 1929 р. ввійшов до складу Кошової команди (пізніше — Окружної ради) у Львові, виконуючи функції референта діяльності. Склав три пластові іспити: 16.06.1924 — учасник, 14.06.1925 — розвідник, 22.11.1929 — скоб. За активну працю в Пласті відзначений «свастикою заслуги». У 1928—1930 рр. проживав у Львові, навчаючись на філософському факультеті Львівського університету. 1930 р. арештований за належність до таємного гуртка, відсидів півтора року в польській в'язниці. Вийшовши на волю, переїхав до Загреба в Югославії, де 1941 р. закінчив студії, одержавши диплом інженера-архітектора. 1941 р. в Югославії одружився з Надією Ружинською. У 1941—1948 рр. брав активну участь у громадському житті Хорватії. 1948 р. переїхав до Канади. Був станичним Пласту в Торонто, головою Пласту в Канаді, співзасновником газети «Гомін

3. Картографія Яро [Гладкий].

4. Плавання Шух.

5. Стр[ільба] — Ольгін.

6. Провідництво — Зоська.

7. Піонірка суха — Вуйко.

8. Піонірка мокра — [Іван] Сенів.

9. Слідження — Вуйко.

10. Руханка і легкоатлетика — Шух, Ольгін.

Фонди на табор. Курінь має 360 зл[отих]. Коляда на Рідну Школу. Видавництво: Переклади з англ[ійської] і нім[ецької] фонд таборний ВПК.

Ад. 4. Справа псевдо. Порішено прийняти до куріня Петра Галібея. Львів, дня 17. XII. 1928 р.

Є. Полотнюк
за секретаря.

м[істо]курінний

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. — Арк. 4—5.

Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 10

**Інформація про Романа Шухевича з книги
протоколів зборів членів 10-го куреня
УУСП «Чорноморці»**

28 листопада 1928 р.

VII. Сходини.

Сходини відбулися дня 28. XI. 1928 р. о год[ині] 20 у пл[астовій] домівці.

Неприсутні: [Михайло] Хомин, [Мирон] Тарнавський, [Роман] Шухевич.

України», головою УГВР у Канаді, журналістом, членом редколегії Видавничого комітету «Літопису УПА», дійсним членом Хорватської академії наук з титулом академіка, членом НТШ, почесним членом Об'єднання колишніх воєнків УПА США і Канади та інших організацій. У 1960-х рр. А. Івахнюк разом з дружиною подарував кафедрі україністики при Оттавському університеті 100 тис. доларів; частину майна — Канадському інституту українських студій (КИУС) при Едмонтонському університеті та заповів цілий свій спадок кафедрі україністики при Оттавському університеті. 1972 р. в Оттаві закінчив славістику з дипломом магістра. Помер і похований у Торонто. Автор численних статей, інтерв'ю, доповідей, спогадів.

Яро [Гладкий] викладає картографію. При евентуаліях обговорюється справа шерму. Шух і Пика мають вишукати інструктора. Львів, дня 18 грудня 1928.

Є. Полотнюк
за секретаря

м[істо]курінний

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. — Арк. 6 зв.

Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 11

Інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 10-го куреня УУСП «Чорноморці»

13 жовтня 1929 р.

Сходина — 13. X. 1929 год[ина] 10-та [година] кошова домівка.

Неприявні: [Андрій] Адамчук, Процишин, [Мирон] Тарнавський.

Спізнались: Шухевич Ю[рій]¹²⁸ 15' [хвилин] (неопр[авдано]).

Розділено функції:

1) [Антін] Івахнюк — референт організації для Водного Пласту.

2) референт преси — Процишин, йому до помочі зголосились [Богдан] Ластовецький¹²⁹, [Андрій] Марченко, [Сергій] Костецький¹³⁰.

¹²⁸ Шухевич Юрій (1910 — 27.06.1941, Львів). Брат Р. Шухевича. Закінчив Академічну гімназію у Львові. Належав до Пласту, зокрема був членом 3-го куреня УУСП «Лісові Чорти» та 10-го куреня УУСП «Чорноморці». Після заборони організації 1930 р. — член підпільного Пласту. Спортсмен, співак-тенор. Заарештований більшовиками та закатований у тюрмі на вул. Лонцького.

¹²⁹ Пластове псевдо 'Катапуля'.

¹³⁰ Костецький Сергій (25.05.1910 — літо 1941, біля с. Славське Сколівського р-ну Львівської обл.). Належав до Пласту, зокрема був членом 11-го куреня ім. І. Мазепи (Станіславів), 10-го куреня УУСП «Чорноморці». Член підпільного Пласту і таємного Пластового центру. Активний член Союзу українських студентських організацій у Польщі. 20 березня 1939 р. арештований за націоналістичну діяльність. У 1939—1941 рр. співпрацював з Ріком Ярим і був кур'єром ОУН між Краковом і Львовом. У лютому—березні 1941 р. при спробі перейти кордон з Галичини у Закарпаття загинув у бою з більшовицькою заставою. За іншою версією, загинув 04.12.1940.

3) Економічний референт — [Володимир] Качмарський.

4) реф[ерентом] від човнів, моторівок тощо — [Анатоль] Ярошевич.

До праці в Село-Пласт зголосились — Адамчук, [Михайло] Хомин, Марченко. Пластова лікарня належить до [Ярослава] Карпевича¹³¹ — йому до помочі Хомин. —

Пеуча справа наразі є Придбання гроша. Качмарський має зайнятися улаштуванням Миколая. Йому до помочі: Марченко, Ластовецький, Костецький, [Микола] Доберчак, [Роман] Рак, [Роман, Юрко] Шухевичі, Карпевич.

[Євген] Полотнюк реферує справу лещет¹³². — Дошки на лещета можна буде купити за суму около 30 зол[отих], вязання около 15 зол[отих]. Якщо може, нехай від листопада складає гроші на лещета. —

Костецькому віддано справу «Юнацтво й Пласт».

Івахнюк писар.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. —

Арк. 12 — 12 зв.

Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 12

Інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 10-го куреня УУСП «Чорноморці»

10 листопада 1929 р.

19 пл[астовий] рік.

Ч. І. Сходина Курія 10. XI. 1929 год[ина] 10-та [година] к[ошова] д[омівка].

1. Неприявні: — [Іван] Сенів, [Андрій] Адамчук, Мащак, Процишин, Коропецький.

2. До Яра [Гладкого] треба вислати письмо з жаданням прислати таборовий звіт та спитати Любрика, що є зі шатром 44 ПЖ (вислано 11. XI. 1929).

¹³¹ Пластове псевдо 'Пуриц'.

¹³² Лещета — лижі.

3. «Чорноморці» дістають домівку в салі Т. Шевченка на вул[иці] Супінського¹³³, за що пластуни [Антін] Сілецький і Жаркевич мають провадити аматорський гурток і при цьому [...] спів.¹³⁴

4. Утворено спортовий кружок (секцію) в с[к]лад якої увійшли Рак Р[оман], Шухевич Р[оман], Яросевич [Анатоль], Галібей [Петро]¹³⁵ і Полотнюк Є[вген].

5. Курінь зобов'язався віднести обіди в'язням.

6. Завтра т. є. 11. XI. після співу сходуни редакційної секції.

7. Утворено лещетарський гурток із проводом Ольгена.

8. Письмом ч. 1 / 19 з дня 10. XI. звільнено з Куріня на власне прохання Андр[ія] Марченка¹³⁶.

Івахнюк Писар.

ЦДДА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. —

Арк. 13 зв. — 14.

Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 13

Інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 10-го куреня УУСП «Чорноморці»

14 січня 1930 р.

Ч. 6. Сходуни Куріня відбулись 14. I. 1930 год[ина] 15 в кош[овій] дом[івці].

¹³³ Тепер вулиця М. Коцюбинського.

¹³⁴ Невідчитане слово.

¹³⁵ Пластове псевдо 'Бей'.

¹³⁶ А. Марченко 29 жовтня 1929 р. у своєму листі до Команди 10-го куреня УУСП «Чорноморці» писав: «З огляду на те, що повстав Курінь Наддніпрянських Січових Стрільців, якого цілком буде передусім праця на Волині, я почувався і почувався до обов'язку працювати в йому. Дня 27. X. ц[ього] р[оку] на сходунах вищезазначеного куріня члени його виявили своє до мене довіря і обрали мене своїм курінним. Тому, що бути членом в двох куріннях не можливо, мені прийшлося вибрати між Чорноморцями і Волиняками. Обміркувавши, де я більше потрібен, мені пийшлося вибрати останніх, бо Чорноморці є зорганізованим курінем і моя відсутність там жадної шкоди не принесе, тоді як новому, слабому куріневі я міг-би принести певну користь. З огляду на це, прошу мене виписати з Куріня Чорноморці. При цьому зазначаю, що хочу бути надалі в братніх відносинах з «Чорноморцями» і хочу, щоби наші куріні були весь час під взаємними впливами і собі допомагали. Зістаюсь надалі вашим товаришем і одностудцем. Скоб! Марченко Андрій. У Львові дня 29 жовтня 1929 року». Див.: ЦДДА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 854. — Арк. 44.

1. Неприявні: Рак Роман і Павло, [Андрій] Адамчук, Процишин, [Мирон] Тарнавський.

2. Звіт Сенів [Іван] із В[ерховного] П[ластового] Зіздю. Ми дістали водний реферат — референтом — Сенів.

3. Пропозиція Шухевича Р[омана] зробити водну прогулянку на Волинь — К[о]м[ан]да над тим застанаєвлюється.

Івахнюк.

ЦДДА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. —

Арк. 17 — 17 зв.

Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 14

Інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 10-го куреня УУСП «Чорноморці»

26 січня 1930 р.

Ч. 7.

Сходуни Куріня 26. I. 1930 р. в кош[овій] домівці 10 год[ина].

1. Неприявні: Процишин, Рак П[авло], Яросевич [Анатоль] спізнився 20' [хвилин].

2. Курінь ходив щедрувати на «Рідну Школу» через 2 дні (18 і 19 / I). Защедровано 480 зол[отих]. Курінь дістав із сього 30% 138 зол[отих] як пл[астовий] заробіток.

3. Курінь брав участь у святі Йордану в числі — 14.

4. Тарнавський М[ирон] має зайнятися човнами (всякі Проспекти, книжки і т. д.) також водними лещетами. Тільки моторівками.

5. Курінний фотограф Тільки Яросевич.

6. [Богдан] Ластовецький — бі[б]льотека й часописи.

7. треба подбати про мандрівку, пл[астову] бібліотеку для Село-Пласту.

8. Справи таборові: склад булави:

1) К[о]м[ен]д[ан]т — [Іван] Сенів, обозний;

2) Яро [Гладкий];

3) писар — Вуйко (евент[уально]);

4) Провіантовий — Ластовецький;

5) магазинер — Прокопович П[аван];

6) тех[нічний] реф[ерент] — Шухевич Р[оман];

7) лікар — Карпевич [Ярослав];

8) Ярославич Т[олько]

Кухня — [Петро] Галібей, слідження — Ольген, шатра Шухевич Ю[рій].

9. Справа однострою — Проект до місяця мають виготовити: [Михайло] Хомин, Шух Ю[рій], Только, Сергій [Костецький].

10. Водний гурток у Львові має провадити [Микола] Ромах.

11. Курінний суд: Ластовецький, [Антін] Івахнюк, Карпевич, заступники Сергій, Только.

12. Зогляду на це, що за салю «Сокола-Батька» Курінь платить місячно 20 зол[отих] піднесено місячну вкладку зі 1. 80 на 2 зол[отих].

13. Рішенням Куріня прийнято на пробу Осипа Романіва, пл[ас-тового] розв[ідника] з 20 К[уреня] УУПЮ¹³⁷.

Івахнюк.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. —

Арк. 17 зв.—18.

Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 15

Інформація про Романа Шухевича з книги протоколів зборів членів 10-го куреня УУСП «Чорноморці»

23 лютого 1930 р.

Ч. 10. Сходина Куріня 23 / II 1930 р. в кош[овій] домівці, год[ина] 9-30.

1. Неприявні: [Ярослав] Карпевич (дижур на клініці, [Дмитро] Грицай¹³⁸, [Андрій] Адамчук, [Володимир] Качмарський (хорий), [Мирон] Тарнавський (спізнивсь 7 [хвилин] (опр[авдано]).

¹³⁷ Хлопчий 20-й курінь УУПЮ ім. гетьмана Пилипа Орлика перебував у Рогатині. Заснований 1912 р. при гімназії «Рідної Школи». Відновив діяльність після Першої світової війни у 1921–1922 рр.

¹³⁸ Грицай Дмитро ('Палій', 'Перебийніс'; 01.04.1907, с. Великий Дорожів Дрогобицького р-ну Львівської обл. — 22.12.1945, Прага, Чехія). Належав до Пласту, зокрема був членом 18-го куреня ім. І. Франка (Дрогобич) та 10-го куреня УУСП «Чорноморці». 21 червня 1926 р. склав пластову присягу. 1928 р. прийнятий до УУСП, 4 жовтня 1929 р. — до 10-го куреня УУСП «Чорноморці». Склав два пластові іспити: 04.06.1926 — учасник, 02.11.1926 — розвідник. У 1931–1939 рр. з перервами — військовий референт Крайової езекутиви ОУН Західних Українських

2. Приказ — хто виїздить зі Львова мусить зголосити Команді.
3. Курінь мав Гардеробу в «Основі» — прихід понад 120 зол[отих].

4. Справи табору:

а) реф[ерент] знакування [Сергій] Костецький

б) [референт] піонерки — а) [Володимир] Андрущак — столярка, б) [Іван] Сенів — загальна

в) [референт] історії — [Микола] Ромах

г) [референт] географії — [Антін] Сілецький

ґ) [референт] легкоатлетики — [Анатоль] Ярославич

д) [референт] bon for — [Богдан] Ластовецький

е) [референт] гігієна — [Михайло] Хомин

з) [референт] Просвітної праці — Адамчук, [Михайло] Саврук, Сілецький.

За три тижні реф[ерен]ти мають подати скількість годин потрібних до вичерпання їхніх предметів.

5. Організацією відбиванки¹³⁹ та її провідником є Шух. Роман —

6. Вкладки до «Р[ідної] Ш[коли]» й «Просвіти» треба зложити до 10 / III.

7. Проба хору УУСП — середа 7-30 (19-30).

Сходина Старших членів:

8. Вичеркнено з Куріня Рака Павла за брак заінтересування Курінем.

9. Справа однострою для Водного Пласту. —

Івахнюк писар.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. —

Арк. 19 зв. — 20.

Чорнило. Оригінал. Рукопис.

Земель. Від 03.1940 — керівник повстанського штабу ОУН, у 1941–1942, 1944–1945 — військовий референт Проводу ОУН, 01.1944–12.1945 — шеф Головного військового штабу УПА. Затриманий чеськими прикордонниками при спробі перейти кордон до Німеччини. Героїчно загинув у чеській тюрмі. Генерал-хорунжий УПА (01.10.1945). Посмертно іменованій Лицарем Золотого хреста заслуги.

¹³⁹ Відбиванка — волейбол.

№ 16

Інформація про Романа Шухевича з книги
протоколів зборів членів 10-го куреня
УУСП «Чорноморці»

2 березня 1930 р.

Ч. 11. Сходина Курія 2 / III 1930 р. год[ина] 9-30 в кош[овій] домівці.

На сходинах приявний К[о]м[ен]д[ан]т УУСП Янів Володимир.

1. Неприявні: [Андрій] Адамчук, спізнився Тарнавський М[ирон], [Дмитро] Грицай.

2. [...] ¹⁴⁰ УУСП в неділю 15 год[ина].

3. Прогулька на Волинь — реферує Шух Роман — дискусія. Прогулька конечна і відбудеться. Сим займеться [Микола] Ромах.

4. К[о]м[ен]д[ан]т Янів висловлює свої замітки щодо відношення Чорноморців до інших Курінів, закидає Куріневі, що ставиться обоятно — байдужно, а навіть ворожо до Лісових Чортів та до заряджень чи то приказів чи то звязкового 10. «Нехай інші говорять, як собі хочуть, ми собі нічого з того не робимо!»

Л[ісові] Чорти намагались звести — наладнати з Чорноморцями співжиття — та ті (Чор[номорці] лек ¹⁴¹ легко вважають Л[ісові] Ч[орти] заявляє дальше, що ми виявляємо недовіря до к[о]м[ен]данта й інших, а тим самим до Л[ісових] Ч[ортів] —

Курінний реферує наше становище, наші трудні початки, як нам Чорноморцям ВПК[о]м[ан]да та Л[ісові] Ч[орти] Підкладали «колодки під ноги». Після заявлення Л[ісових] Ч[ортів] в Водному Таборі про співжиття, вважали Ч[орноморці], що дійсно взаємовідносини наладнують, то на останньому В[ерховному] Зізді показали: 1) Ч[орноморці], що вони про нас думають та як до нас ставляться і т[аке] п[одібне].

На сю тему йде гаряча дискусія! —

Івахнюк Антін.

ЦДІА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. — Арк. 20 — 20 зв.
Чорнило. Оригінал. Рукопис.

¹⁴⁰ Невідчитане слово.

¹⁴¹ У документі слово закреслене.

№ 17

Інформація про Романа Шухевича з книги
протоколів зборів членів 10-го куреня
УУСП «Чорноморці»

30 березня 1930 р.

Ч. 14. Сходина Курія 30. III. [1]930 р. год[ина] 18 в кош[овій] домівці.

1. Неприсутні: [Михайло] Хомин, [Ярослав] Карпевич, (виїхав), [Антін] Івахнюк (виїхав), [Володимир] Качмарський, [Мирон] Тарнавський, [Дмитро] Грицай (виїхав), [Антін] Сілецький, [Мирослав] Гаврилюк. — Новоприйнятий на пробу Возний. —

2. Рішено обіймити даром гардеробу та порядок на салі на «Хореографічним Вечорі» Тов[ариства] Охор[они] і Оп[іки] над мол[оддю] в салі Лисенка. Добровільно зголосилося 14 люда.

3. Рішено купити мотор до моторівки¹⁴² о силі 18 HP ціна 3300 зл[отих]. Половина платна зараз, решта на в місячну сплату на векслі. Покриття коштів: доходи з різних імпрез (концерти, забави, посвячення мот[орівки], табор). Човен під мотор будуємо самі. Пожичку на моторівку докладають [Євген] Полотнюк 30 зл[отих], [Петро] Галібей — 100 зл[отих], [Роман] Рак — 50 зл[отих]. Возний обіцяв заробити 100 зл[отих]. Комітет до уладження посвяч[ення] мот[орівки]: Ромко Шух¹⁴³ гол[ова], [Сергій] Костецький, Полотнюк, [Микола] Доберчак, [Анатоль] Яросевич, [Михайло] Харкевич¹⁴⁴, [Осип] Романів, [Іван] Сенів, [Богдан] Ластовецький, Рак.

4. Лисоня — Львів¹⁴⁵, біг штафетовий на Зелені Свята. Комітет до владження бігу: Галібей гол[ова], Яросевич, [Микола] Ромах, Юрко Шух[евич], голос дорадч[ий] Ойген.

5. Прочі справи¹⁴⁶. Ромах піднявся збудувати геліограф. В четвер 3. IV. [19]30 змагання в відбиванці зі СКУД-ом. З весною плавання на «Свїтіязі».

Харкевич писар.

¹⁴² У документі слово підкреслене.

¹⁴³ У документі слово підкреслене.

¹⁴⁴ Пластове псевдо — 'Ганка'.

¹⁴⁵ У документі слова підкреслені.

¹⁴⁶ У документі слова підкреслені.

ЦДДА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. —
 Арк. 22 — 22 зв.
 Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 18

**Інформація про Романа Шухевича з книги
 протоколів зборів членів 10-го куреня
 УУСП «Чорноморці»**

6 квітня 1930 р.

Ч. 15. Сходина Куреня 6. IV. [1]930 р. год[ина] 9-30 в кош[овій] до-
 мівці.

1. Неприсутні: [Ярослав] Карпевич (виїх[ав]), [Антін] Івахнюк
 (виїх[ав]), [Дмитро] Грицай (виїх[ав]), [Осип] Романів, [Мирослав]
 Гаврилук, [Мирон] Тарнавський, [Володимир] Андрущак спізн[ив-
 ся] 15' [хвилин].

2. Відчитання «Приказу» О[кружної] П[ластової] К[оманди], в
 який входять:

- а) Щаднича каса в курени.
- б) Список світлиців в курени.
- в) [Спис] учасників «Стрічи» — Миколаїв 3—4 мая.
- г) «Свято — Весни».
- ґ) С¹⁴⁷ Пластовий день спортовий.
- д) Список членів граючих на яких небудь інструментах.

3. Виповнення «Приказу»:

- а) Щаднича каса в курени вже є.
- б) Світлиці: [Анатоль] Яросевич, [Володимир] Качмарський,
 Доберчак, та Юр[ій] Шухевич.
- в) «Стрічи — Миколаїв» 3—4 мая, ідуть: [Іван] Сенів, [Микола]
 Доберчак, [Євген] Полотнюк, [Степан] Гела, [Микола] Ро-
 мах, [Антін] Сілецький, [Михайло] Саврук, [Петро] Галібей,
 Р[оман] Шухевич, Яросевич, [Михайло] Харкевич, [Сергій]
 Костецький, [Роман] Рак, [Богдан] Ластовецький, Возний.
 (Карпевич, Івахнюк).
- г) Поладнане
- ґ) [Поладнане]

¹⁴⁷ У документі літера закреслена.

- д) Грають: на фортеп'яні: Р[оман] Шухевич, Яросевич.
 На скрипці: Костецький, Карпевич.
4. Комісія до пит[ань] П[ластового] ісп[иту]:
 Полотнюк, Р[оман] Шухевич, Хомир та Костецький.
5. Сілецький зістав приділений до «Дністра», до відбирання
 складок на «Пластовий Дім».
6. Прочі справи: Проект ріжнародної пластової орхестри.
 Призначено на «Пластовий Дім» 50 зл[отих], на ту саму суму покли-
 кано хори: «Чорноморе» зі всіми Філіями, XI кур[інь] Поділь «Ві-
 трогони», та «Ті, що Греблі Рвуть». Справу Моторі[в]ки та Штафети
 мають окремі комісії.

Табор від 3—31 липня інструкторський типу а і б. На тлі справ
 таборових виринає проект видання гумористичного письма, яке
 буде випускати Рак, назва: «Голос з під коца». На кінці порішено
 більше зайнятися морезнавством.

Харкевич писар.

ЦДДА України у Львові. — Ф. 389. — Оп. 1. — Спр. 855. — Арк. 22 зв. — 23.
 Чорнило. Оригінал. Рукопис.

№ 19

**Заява Андрущака Володимира та
 Саврука Михайла про прийняття їх до УПУ¹⁴⁸.**

20 березня 1930 р.

До

Головної Управи УУСП
 у Львові

Підписані студенти просять прийняти їх до Укр[аїнського]
 Пластового Уладу. В Пласті ще не були. Про Пласт знають дещо з
 оповідань пластунів і пластової літератури.

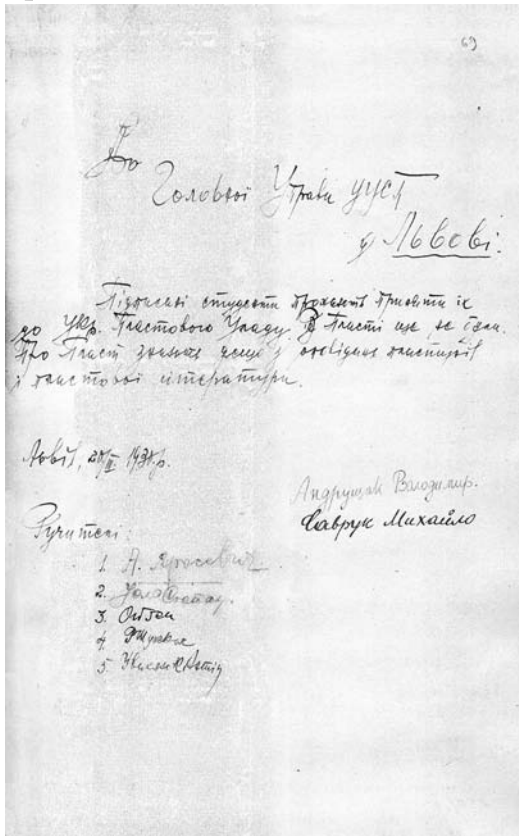
Львів, 20 / III. 1930 р.

Андрущак Володимир
 Саврук Михайло

Ручителі:

1. А. Яросевич
2. Гела Степа)

¹⁴⁸ Документ склав писар 10-го куреня УУСП «Чорноморці» А. Івахнюк.

Фрагмент документа № 19

3. Ойген
4. Р. Шухевич¹⁴⁹
5. Івахнюк Антін.

До ч[астини] 29 / 19
Команда Куріня при-
хильно

ставиться до прийняття
обох патентів¹⁵⁰

Скоб!

за [місце печатки]¹⁵¹
/Івахнюк кур[інний] пи-
сар/

ЦДІА України
у Львові. — Ф. 389. —
Оп. 1. — Спр. 854. —
Арк. 69 — 69 зв.
Чорнило. Оригінал.
Рукопис.

Микола Посівнич

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМАНА ШУХЕВИЧА В УВО-ОУН У 1923—1938 РР.

Одним із найвизначніших діячів в українському визвольному русі ХХ ст. був генерал-хорунжий Української Повстанської Армії (УПА) Роман Шухевич — ‘Тарас Чупринка’, який протягом 1940-х рр. очолював боротьбу проти двох найбільших тоталітарних режимів — нацистського та радянського. Для Шухевича справою всього життя була розбудова війська та вишкіл повстанців. Стати блискучим командиром йому допомогли активна діяльність у Пласті, заняття спортом, служба у польській армії, навчання в німецькій військовій академії у Мюнхені, участь у ранзі поручника у формуванні Карпатської Січі, у ранзі сотника — в Дружинах українських націоналістів, у ранзі підполковника і потім генерала — в УПА.

Незважаючи на значущість постаті Романа Шухевича в історії, його діяльність досі не досліджена належним чином¹. Однією з причин цього є те, що величезний пласт документів та матеріалів, які містять факти з життя видатного діяча українського визвольного руху, недоступні. Абсолютна більшість цих матеріалів зберігається у спецфондах і сховищах різних відомчих архівів як таємні документи, що, по суті, продовжує політику окупаційних режимів, спрямовану на нейтралізацію пам’яті українського народу. Особливо ретельно радянські репресивні органи затирали і спотворювали дані, що стосувалися особи Романа Шухевича, й тому сучасним дослідникам доводиться мало не по крихтам збирати інформацію, щоб відтворити картину його життя і діяльності.

І все-таки, ґрунтовне вивчення та переосмислення минулого стало невід’ємною частиною перетворень, що відбуваються останнім часом в українському суспільстві. Так назріла потреба звернутися

¹⁴⁹ Підпис Р. Шухевича.

¹⁵⁰ Претендентів.

¹⁵¹ Документ завірений курінною печаткою. Відбиток печатки чорнильний, круглий, діаметр 37 мм. У центрі печатки розміщено зображення емблеми куреня «Чорноморці» — лілеї з якорем. Легенда: «Х. КУРІНЬ У. У. С. П. ЧОРНОМОРЦІ». Детальніше див.: Сова А. Сфрагістичні пам’ятки 10-ого куреня УУСП «Чорноморці» // Знак. Вісник Українського геральдичного товариства. — Львів, 2007. — Вересень. — Ч. 42. — С. 2.

¹ В українській історіографії досі ніхто, крім Петра Мірчука, детально не висвітлював його життя і діяльності: Мірчук П. Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних. — Нью-Йорк—Торонто—Лондон, 1970. — 269 с. (перекладена і доповнена: Мірчук П. Against the Invaders: Taras Chuprynka-Roman Shukhevych, Commander-in-Chief of the UPA. — New York, 1997. — 162 p.).